

**EVALUAREA GRADULUI DE SATISFACȚIE A TINERILOR
PARTICIPANȚI LA COMPONENTA I „INSTRUIRE
ANTREPRENORIALĂ” ÎN CADRUL PROGRAMULUI
NAȚIONAL DE ABILITATE ECONOMICĂ A TINERILOR
(PNAET) 2017**

Elaborat de:

Finodora Marcu

Coordonator în analiză și cercetare

Liudmila Stihi

Șef Direcție Analiză, Inovare și Instruire

CUPRINS

INTRODUCERE.....	2
<u>CAPITOLUL I:</u> EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE BENEFICIARI AI PROGRAMULUI PNAET PE TOT PARCURSUL PERIOADEI DE IMPLEMENTARE.....	6
<u>CAPITOLUL II:</u> PROFILUL TINERILOR PARTICIPANȚI LA COMPONENTA I „INSTRUIRE ANTREPRENORIALĂ” A PROGRAMULUI PNAET.....	9
<u>CAPITOLUL III:</u> GRADUL DE SATISFACȚIE PRIVIND COMPONENTA I „INSTRUIREA ANTREPRENORIALĂ” A PROGRAMULUI PNAET.....	14
<u>CAPITOLUL IV:</u> OPINIILE TINERILOR ANTREPRENORI PARTICIPANȚI LA COMPONENTA INSTRUIRE.....	22
<u>CAPITOLUL V:</u> SUGESTII DE DEZVOLTARE.....	33
CONCLUZII.....	44
RECOMANDĂRI.....	45
LISTA FIGURILOR.....	46
ANEXE.....	48

INTRODUCERE

În Republica Moldova tinerii reprezintă un segment important al populației care contribuie semnificativ la dezvoltarea socio-economică și prosperarea țării. În condițiile provocărilor demografice prin care trece actualmente țara și abordarea viitorului său socio-economic, inevitabil se impune analiza situației tinerilor, dezvoltării unor instrumente de suport și menținere, elaborarea și implementarea politicilor de tineret orientate către investiții eficiente în capitalul uman al țării. În prezent, tinerii reprezintă un sfert din populația țării, constituind o componentă strategică a dezvoltării durabile, prin oferta pentru forța de muncă, crearea familiilor și a continuității umane. Potrivit datelor Biroului Național de Statistică în anul 2017 tinerii în vârstă de 18-35 de ani au constituit 30,5% din populația totală, respectiv 50,9% dintre aceștia sunt de gen masculin și 49,1% sunt de gen feminin. Tinerii de 18-35 de ani sunt preponderent amplasați în zona rurală – 55,7%, iar celelalte 44,3% prezintă tinerii amplasați în zona urbană. Repartizarea tinerilor pe zone de reședință este proporțională cu repartizarea populației totale stabile la începutul anului, cât despre repartizarea acestora pe sexe putem observa o diferență de doar 1,8 %, numărul tinerilor de sex masculin și a celor de sex feminin fiind relativ egal.

Statistica națională privind relația tinerilor cu piața muncii interne atestă faptul că în raport cu statutul activității curente, 3 din 10 tineri sunt plasați în câmpul muncii, iar circa 2/3 sunt economic inactivi (447 mii), dintre care mai mult de jumătate sunt încadrați în procesul de studii și formare profesională, iar peste 20% sunt ocupați cu activități casnice, inclusiv responsabilități familiale. Dintre tinerii ocupați pe piața muncii, peste 31% au locuri de muncă informale, iar în rândul tinerilor salariați 10,4% lucrează fără contracte individuale de muncă. Din totalul populației încadrate în câmpul muncii se atestă o descreștere simțitoare a ponderii persoanelor tinere ocupate, iar șomajul în rândul tinerilor, chiar și cu tendința de diminuare înregistrată în ultimii ani, se menține la cele mai înalte proporții – 7,2% în 2016.

Insuficiența oportunităților pentru valorificarea cunoștințelor și a competențelor tinerilor fie în calitate de angajat ori în cea de întreprinzător, a cauzat un exod masiv al acestora, preponderent în afara țării. Conform datelor Biroului Național de Statistică¹ în 2017, din totalul persoanelor migrate, cea mai mare cotă le revine tinerilor ce au vârsta între 25-34 ani – 38,24 %, fiind urmate de persoanele de vârsta 35-44 ani – 22,92%, 45 –54 ani – 16,64 % și 15-24 de ani - 15,9%. Este mare cota tinerilor care sunt în căutarea locului de muncă peste hotare, 45,9 % din numărul total al persoanelor din grupa de vârstă 15 – 24 ani și 54,11% - la persoane de 25 – 34 ani.

¹Banca de date statistice Moldova, BNS, Statistica socială. Migrația forței de muncă.
<http://statbank.statistica.md>

În ceea ce privește distribuția persoanelor plecate în funcție de nivelul de instruire, din totalul migranților apti de muncă, 24,5% - au studii medii liceale, 26% - secundar profesionale și 25,6% - gimnaziale².

Cu toate că în Republica Moldova paleta programelor de suport pentru întreprinzători este una destul de variată, se resimte o insuficiență în domeniul susținerii tinerilor pentru inițierea sau dezvoltarea afacerii, unde ponderea acestora rămâne a fi relativ mică, 2,4% din antreprenori au vârsta de până la 24 ani și 20,3% au vârsta cuprinsă între 25-34 ani. Datele statistice identificate în procesul de cercetare pe domeniul antreprenoriat demonstrează că tinerii din Moldova sunt mai predispuși să inițieze o afacere (44.4%), comparativ cu adulții (24.99%).³ Tinerii întreprinzători sunt mai creativi și inovativi, mai deschiși spre implementarea inovațiilor sau introducerea unor metode și modele de afaceri care pot contribui la o creștere rapidă și internaționalizare ale acestora.

Întru facilitarea implicării tinerilor în activitatea de antreprenoriat în anul 2008 Organizația pentru Dezvoltarea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii ODIMM cu suportul Ministerului Economiei a inițiat și implementat timp de 9 ani programul național de abilitare economică a tinerilor PNAET.

Programul Național de Abilitare Economică a Tinerilor (PNAET) a fost finanțat de către Guvernul Republicii Moldova în baza Hotărârii Guvernului nr.364 din 3 iunie 2008, cu modificările ulterioare de extindere a acțiunii Programului până în anul 2017.

Beneficiarii Programului: persoane fizice și juridice tinere care își desfășoară activitatea de întreprinzător în toate domeniile din regiunile rurale cu vârsta cuprinsă între 18-35 ani.

Sursele de finanțare ale programului: fondurile împrumuturilor și granturilor externe de stat a Proiectelor Investiționale pentru dezvoltare, recreditate de Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova.

² *Strategia Națională de Ocupare a Forței de Muncă 2017 – 2021*

³ *Indexul de Tineret 2015.* <http://moldova.unfpa.org/ro/publications/indexul-de-tineret-2015>

ETAPELE PROGRAMULUI PNAET

Componenta I „Instruire și consultanță” - ODIMM (Organizația pentru Dezvoltarea sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii de pe lângă Ministerul Economiei al R.M.

Componenta II „Finanțarea proiectelor investiționale rurale prin acordarea de împrumuturi comerciale rambursabile în sumă maximă de 300 mii lei, cu porțiuni de grant de 40% din suma creditului, precum și finanțarea contractelor de leasing”.

Componenta III „Monitorizarea post finanțare” - implementat de Directoratul Liniei de Credit de pe lângă Ministerul Finanțelor (DLC) prin intermediul Instituțiilor Financiare Participante intermediare (IFP).

Pe parcursul celor 9 ani de derulare a programului PNAET în mod continuu au fost realizate sondaje de evaluare a gradului de satisfacție a tinerilor, în special privind calitatea și utilitatea programului de instruire. Chestionarele de evaluare erau axate pe testarea nivelului de cunoștințe obținute de către participanții la program, cât și evaluarea calității conținutului temelor incluse în programul de instruire.

Întrucât programul s-a finalizat în anul 2017, ne-am propus să realizăm o cercetare mai complexă privind impactul programului asupra tinerilor participanți la Componenta I a programului Instruire antreprenorială care a fost implementată de ODIMM.

METODOLOGIA CERCETĂRII

Studiul a fost realizat în perioada 27.10.2017 – 15.12.2017, aceasta implicând crearea, testarea, aplicarea chestionarului și analiza datelor colectate. Populația cercetată a constituit beneficiarii Componentei I a programului PNAET din ultimii 4 ani (2014, 2015, 2016, 2017). Astfel dintr-o populație de 2027 de beneficiari ai programului, au fost intervievate 279 de persoane/tineri. (Cu excepția a 21 de participanți la instruire din 2017, r. Rîbnița).

În cadrul acestui studiu am utilizat eșantionarea stratificată aleatorie. Criteriile de selecție a respondenților fiind: anul în care a participat la instruire și amplasarea geografică.

Scopul cercetării a fost de a evalua gradul de satisfacție a tinerilor participanți la *Componenta I „Instruirea antreprenorială”* din cadrul programului PNAET și a utilității practice a modulelor oferite de program. Totodată ne-am propus să identificăm noi instrumente de suport a tinerilor pentru stimularea spiritului antreprenorial.

Obiective:

- Analiza profilului tinerilor participanți la instruire
- Identificare motivelor de participare la instruire
- Evaluarea impactului instruirilor din punct de vedere al cunoștințelor și abilităților obținute
- Identificarea necesităților de instruire și consultanță ulterioare
- Determinarea cauzelor neinițierii afacerilor de către tineri
- Analiza specificului întreprinderilor gestionate de tineri

Persoanele participante la studiu, instruite în cadrul componentei I a programului PNAET vor fi numiți pe tot parcursul raportului – **Respondenți**.

În cadrul acestui studiu tinerii reprezintă persoanele în vârstă de 18-35 de ani.

Pe parcursul implementării programului s-a constatat o cerere medie a tinerilor pentru participarea la instruire cu fluctuații spre creștere sau descreștere pe ani în dependență de mai mulți factori obiectivi și subiectivi. Astfel cei mai mulți tineri au fost instruiți în anii 2011, 2012, 2013, 2014 și 2017. Perioadele cu instruirii mai modeste sunt legate fie că de începutul implementării programului (2008-2010), unde gradul de informare a tinerilor era relativ mic, fie că de influența situației economice din țară și lipsa resurselor financiare pentru realizarea programului (2014, 2015).

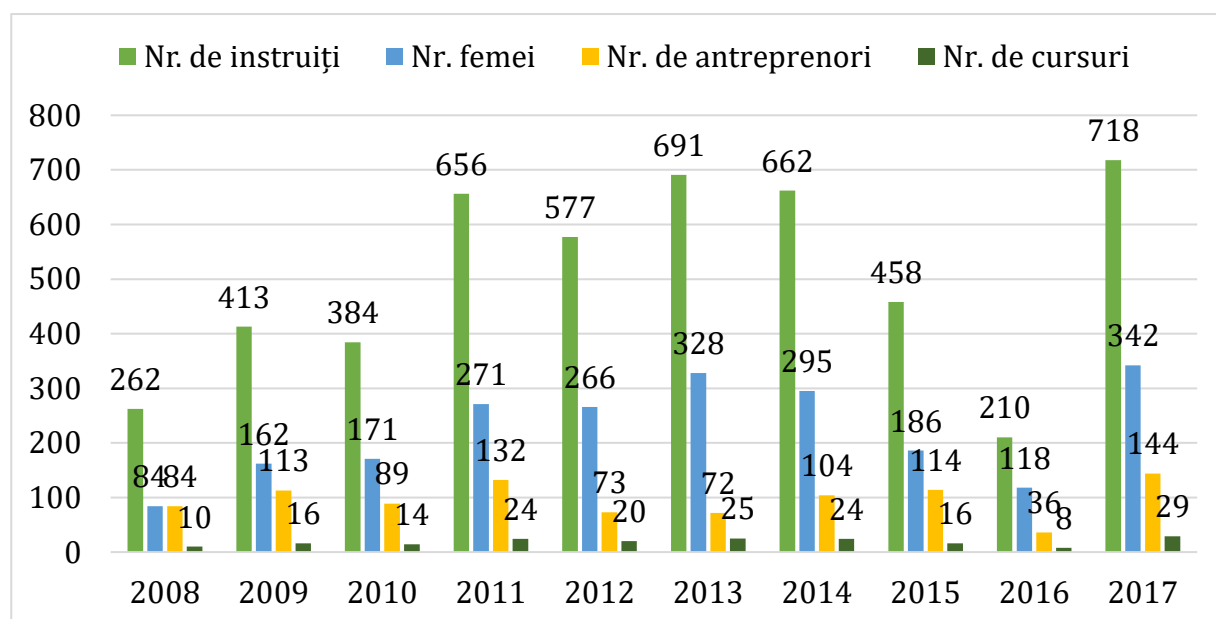

Figura 1: Evoluția instruirilor în cadrul programului PNAET

Un rol important asumat în cadrul realizării Componentei I a programului a fost și consultarea tinerilor privind posibilitățile de identificare și testare a ideii de afaceri cât și metodele de realizare a unor mici cercetări pentru identificarea potențialilor consumatori.

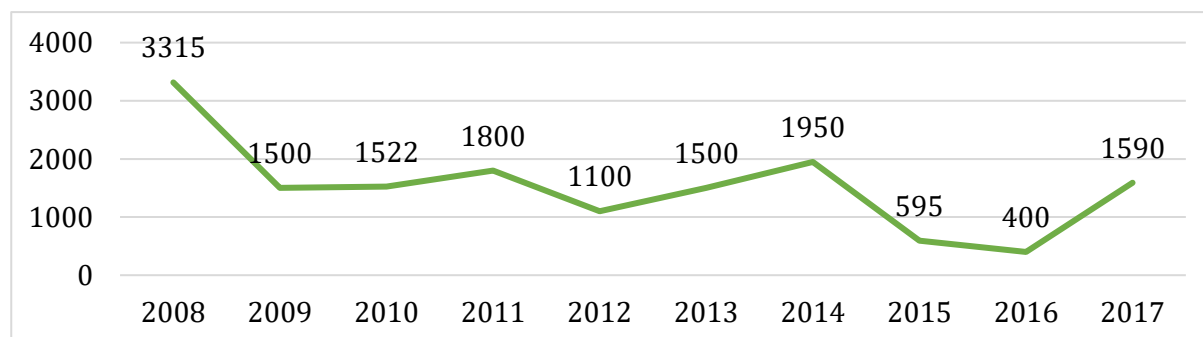

Figura 2: Evoluția numărului de consultații

Evoluția consultărilor ne indică asupra unui număr în descreștere pe perioada realizării programului care este preponderent influențată de introducerea în programa școlilor profesionale și a colegiilor a cursului obligatoriu de Antreprenoriat, proiect implementat de Centrul pentru Educație Antreprenorială și Asistență în Afaceri (CEDA). Totodată ținem să menționăm că și în această situație tinerii au solicitat consultări, ceea ce ne indică asupra unui interes sporit pentru a cunoaște cât mai multe aspecte legate de activitatea de antreprenoriat din Republica Moldova.

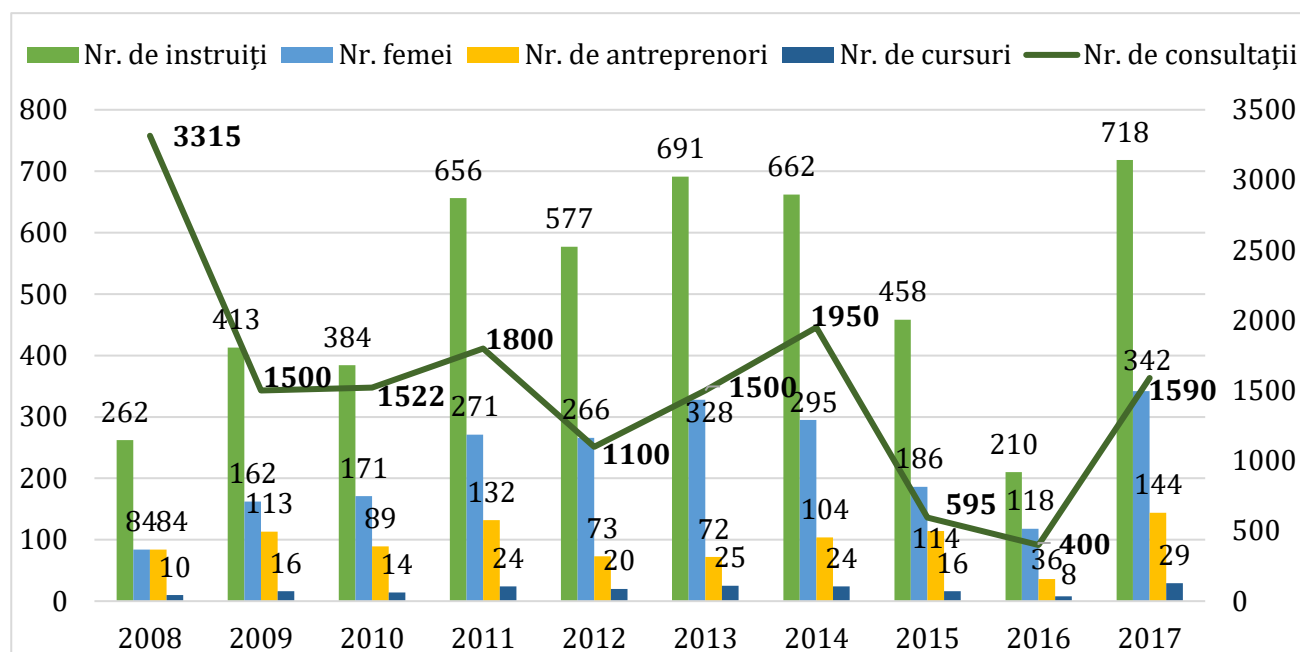

Figura 3: Evoluția instruirilor în cadrul programului PNAET

Cu toate acestea, numărul tinerilor consultați per ansamblu a fost de 3 ori mai mare comparativ cu cel al instruiților, intervalul de variație în fiecare an fiind între 2-10 ori. Acest fapt ne confirmă necesitatea și utilitatea serviciilor de consultanță, atât la etapa inițială de activitate antreprenorială, cât și în procesul de dezvoltare a afacerii.

Din punct de vedere al repartizării geografice, observăm că pe eșantionul selectat pentru cercetare, în toate zonele au fost realizate instruirii, dar cu cereri diferite. Această neuniformitate are la bază mai multe motive printre care: situația demografică a tinerilor din regiuni, gradul de informare, disponibilitatea de a participa la instruirii cât și posibilitățile ODIMM în realizarea acestora.

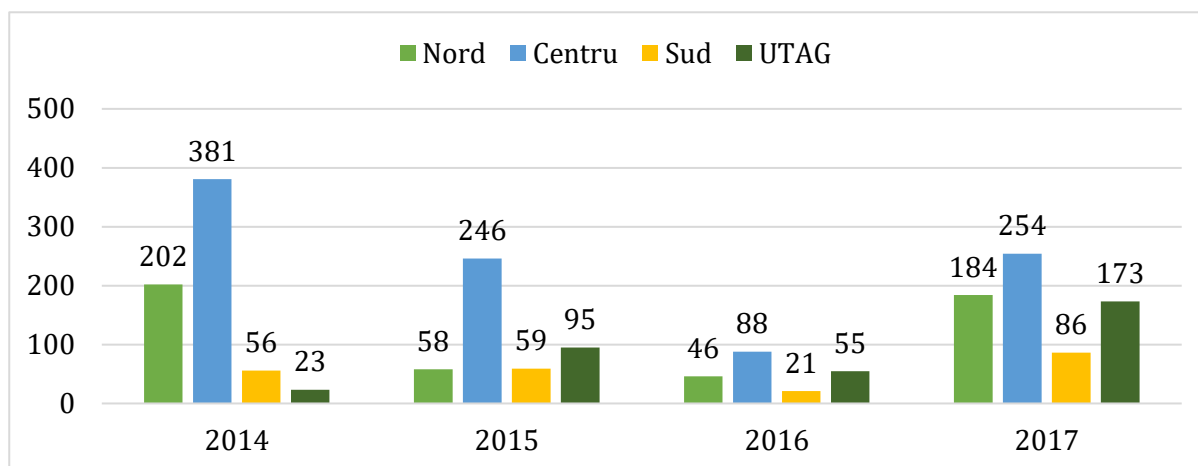

Figura 4: Numărul total de persoane instruite PNAET: Repartizate pe ani și zone geografice

Constatăm că pentru perioada analizată ponderea cea mai mare a instruirilor a fost realizată în zona centru, iar creștere semnificativă în anul 2017 a înregistrat UTA Gagauzia. Totodată constatăm că cei mai activi au fost tinerii din zona Centru, inclusiv municipiul Chișinău, ceea ce este influențat și de faptul că participanții la instruirii își fac studii în diferite instituții de învățământ din Chișinău.

Ținând cont de această situație, am selectat proporțional numărului respondenților și eșantionul pentru cercetare. După cum se observă în diagrama de mai jos pentru anul 2017 am înregistrat un număr mai mare de respondenți, acest lucru se datorează aplicării în scris a chestionarului, fapt ce ne-a asigurat o rată a răspunsurilor mai ridicată, cât despre ceilalți ani, am căutat să chestionăm tineri din diferite zone geografice și să asigurăm o repartizare relativ uniformă pe ani.

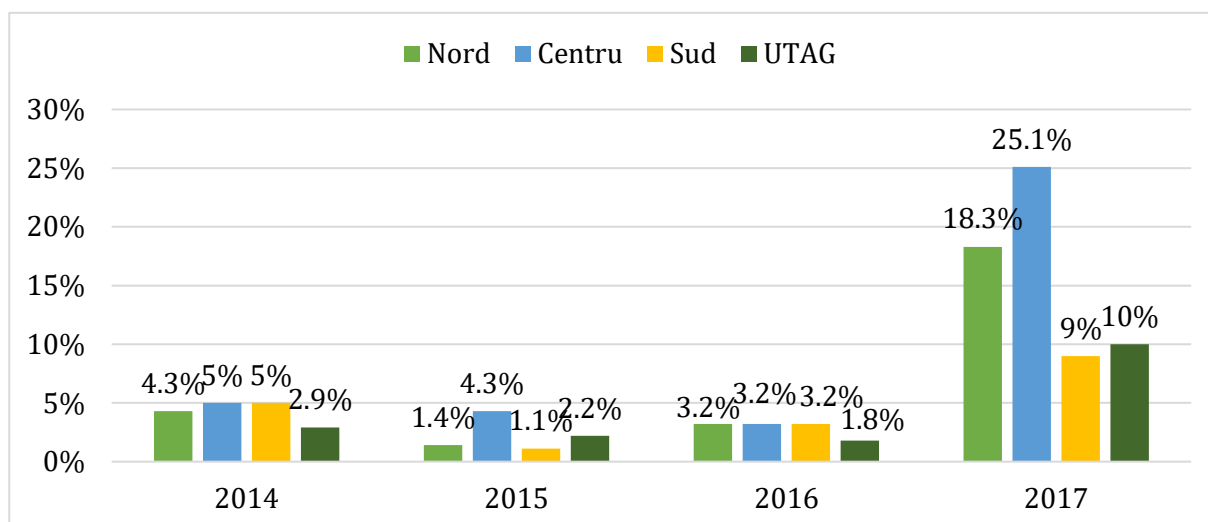
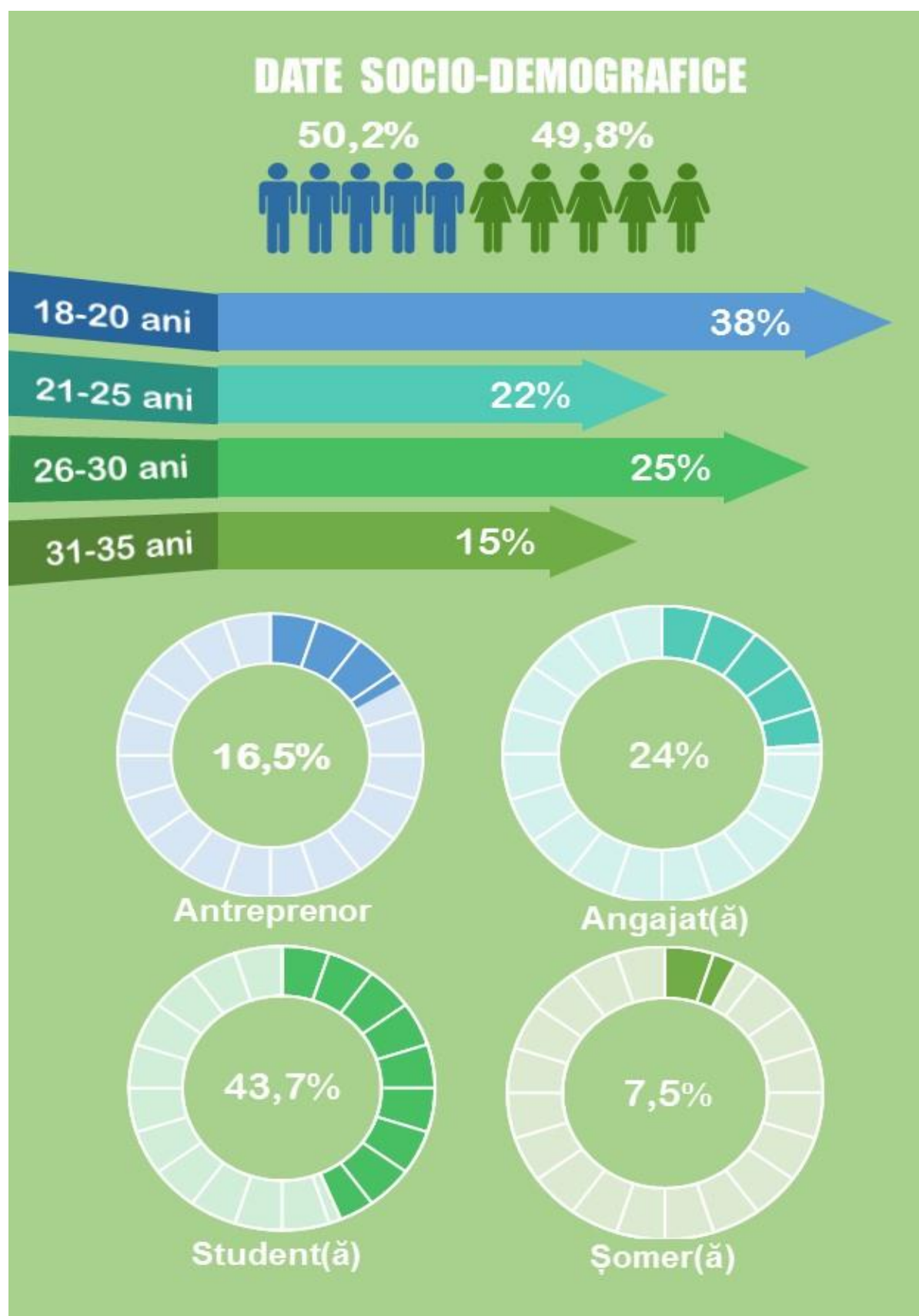
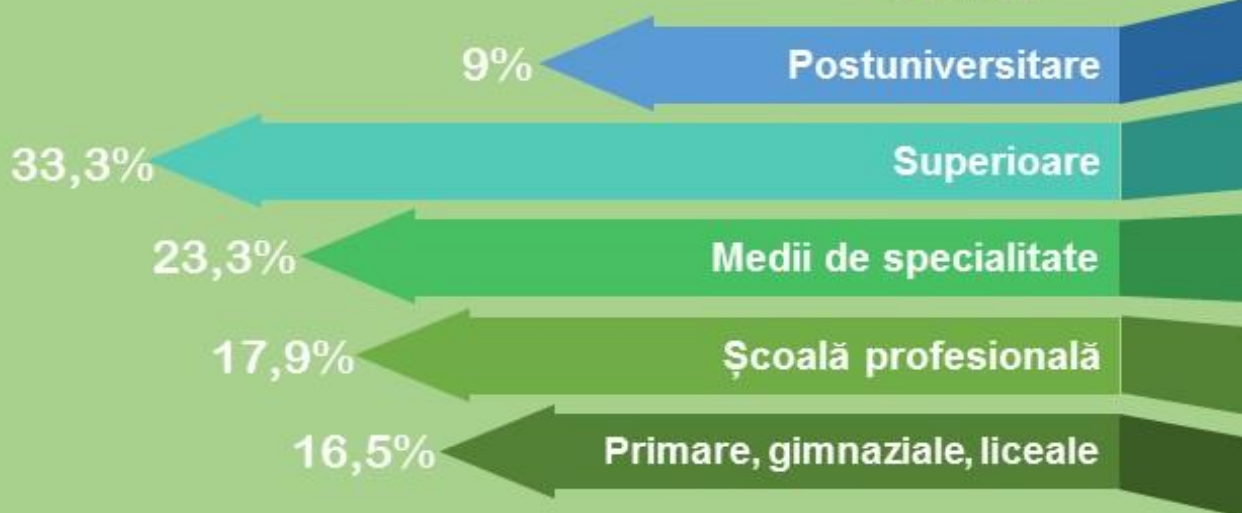

Figura 5: Repartizarea pe ani și zone geografice a respondenților

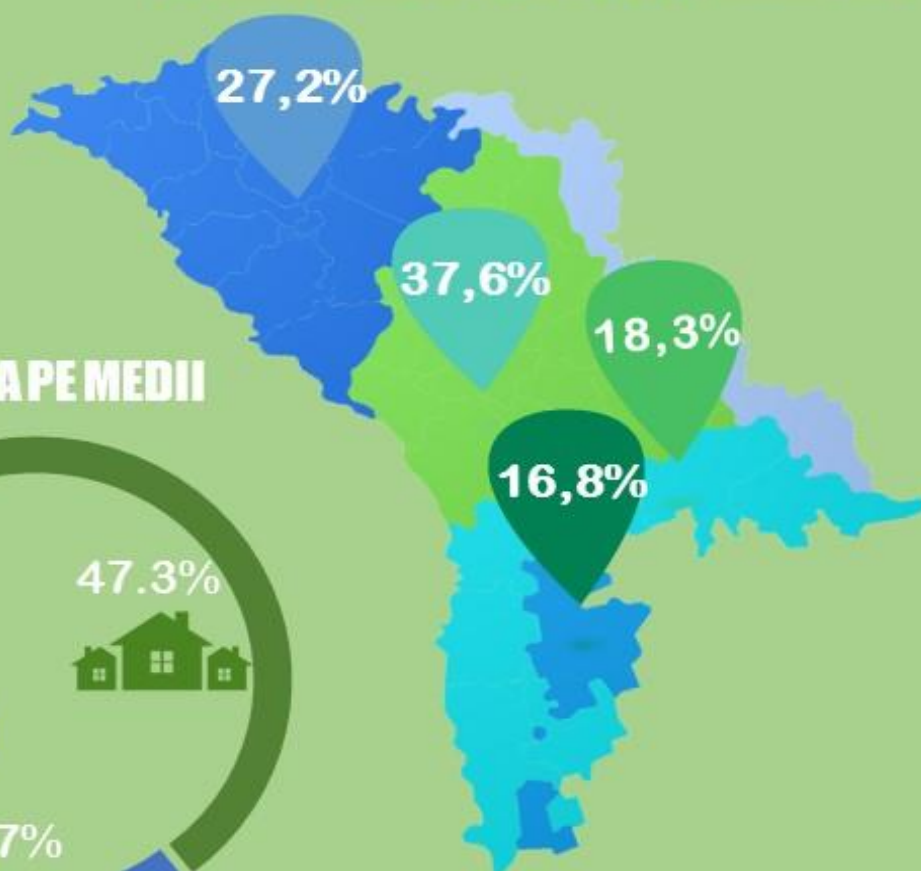

DATE SOCIO-DEMOGRAFICE

STUDII

REPARTIZAREA PE ZONE GEOGRAFICE

REPARTIZAREA PE MEDII

Datele demografice nu au constituit un criteriu de selecție al respondenților. Astfel în urma realizării sondajului am identificat că participanții la Componenta I a programului PNAET sunt în mare parte studenți, tineri cu vârsta cuprinsă între 18-20 de ani, care au venit la instruire cu scopul de a-și iniția o afacere, ori a acumula cunoștințe în domeniul antreprenoriatului, majoritatea fiind din zona Centru amplasați în mediul rural. Din punct de vedere al nivelului de studii majoritatea respondenților sunt absolvenți ai școlilor profesionale sau colegii. Participarea la cursul de instruire din cadrul programului PNAET le-a oferit posibilitatea de a-și dezvolta competențele în elaborarea planului de afaceri și de a înțelege anumite aspecte de management ale unei întreprinderi.

Majoritatea tinerilor care au răspuns la sondaj sunt cei care au participat la instruirile din cadrul programului PNAET în anul 2017. Această situație se datorează faptului că respondenții din 2017 au fost mai accesibili, ceea ce a permis interacțiunea directă cu aceștia (la finalul programului de instruire) și aplicarea chestionarelor pe suport hârtie. În același timp participanții la programul PNAET din ceilalți ani au fost contactați indirect, prin telefon, fapt ce a condus la acumularea unui număr mai mic de respondenți pentru ceilalți ani, rata refuzurilor în rândul acestora fiind mai mare.

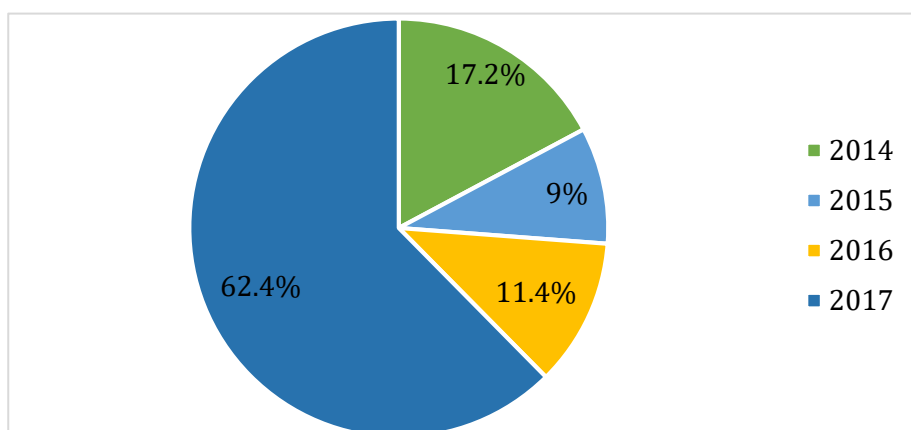

Figura 6: Repartizarea pe ani a respondenților după anul participării la program

Din numărul total a respondenților doar 18% au participat și la alte programe de instruire în domeniul formării antreprenoriale. Celelalte 82% dintre respondenți prima dată au participat la o instruire în domeniul inițierii afacerii, la momentul aplicării la componenta I „Instruirea antreprenorială” a programului PNAET.

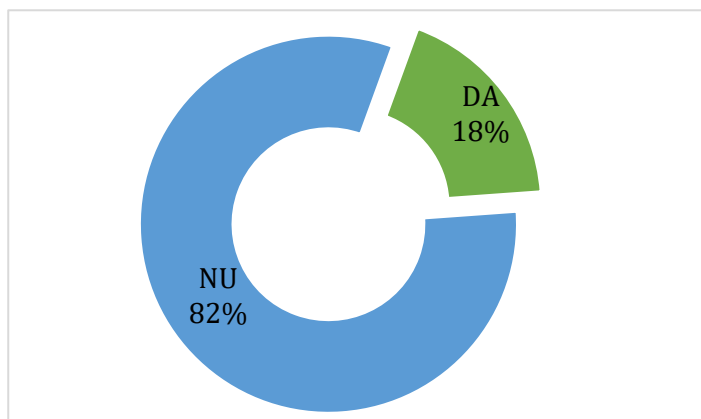

Figura 7: Până la instruirea PNAET, ați mai participat la alte instruiuri similare?

Fiind întrebați, *din care sursă au aflat despre programul PNAET*, respondenții au menționat: unitatea de învățământ – 24%, prietenii – 17,6% și site-ul ODIMM – 10,4%, iar organizatorii și instituțiile de stat au obținut 9%. De asemenea categoria *Alte surse* a fost menționată de 22,6% de respondenți, aici fiind încadrați și cei care au susținut că au aflat despre programul PNAET de la Incubatoarele de Afaceri. Așadar pe lângă unitățile de învățământ care au fost menționate în special de tinerii de 18-20 de ani, o bună parte dintre respondenți au aflat despre programul PNAET de la Incubatoarele de afaceri. Acest lucru ne demonstrează că Incubatoarele de Afaceri, ca element al infrastructurii de suport în afaceri, reprezintă o sursă bună de promovare a programelor ODIMM la nivel local cât și a altor oportunități din acest domeniu, în special pentru populația din zonele rurale.

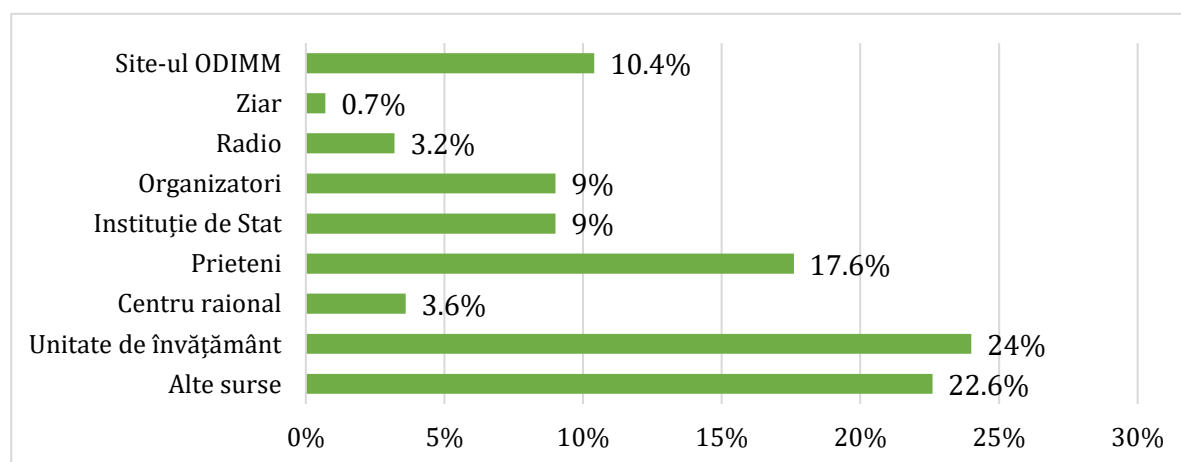

Figura 8: Din care sursă ați aflat despre Programul PNAET?

Motivația de a participa la programul PNAET

Un obiectiv al cercetării a constituit identificarea principalelor motive care i-au determinat pe tineri să participe la programul de instruire PNAET. Mai mult de jumătate dintre respondenți au menționat că motivul principal pentru înscrierea la programul de instruire PNAET a fost dorința de a iniția propria afacere-66,7%. Al doilea motiv cel de a dezvolta noi competențe și aptitudini antreprenoriale în vederea administrării eficiente a afacerii-23,7%. Iar al treilea

motiv menționat a fost interesul personal în acest subiect – 16,8%. Printre alte motive de participare la programul PNAET menționate de respondenți au fost: ocazia de a face schimb de cunoștințe și experiențe cu alți tineri și din curiozitate, ambele variante acumulând câte 11,1%.

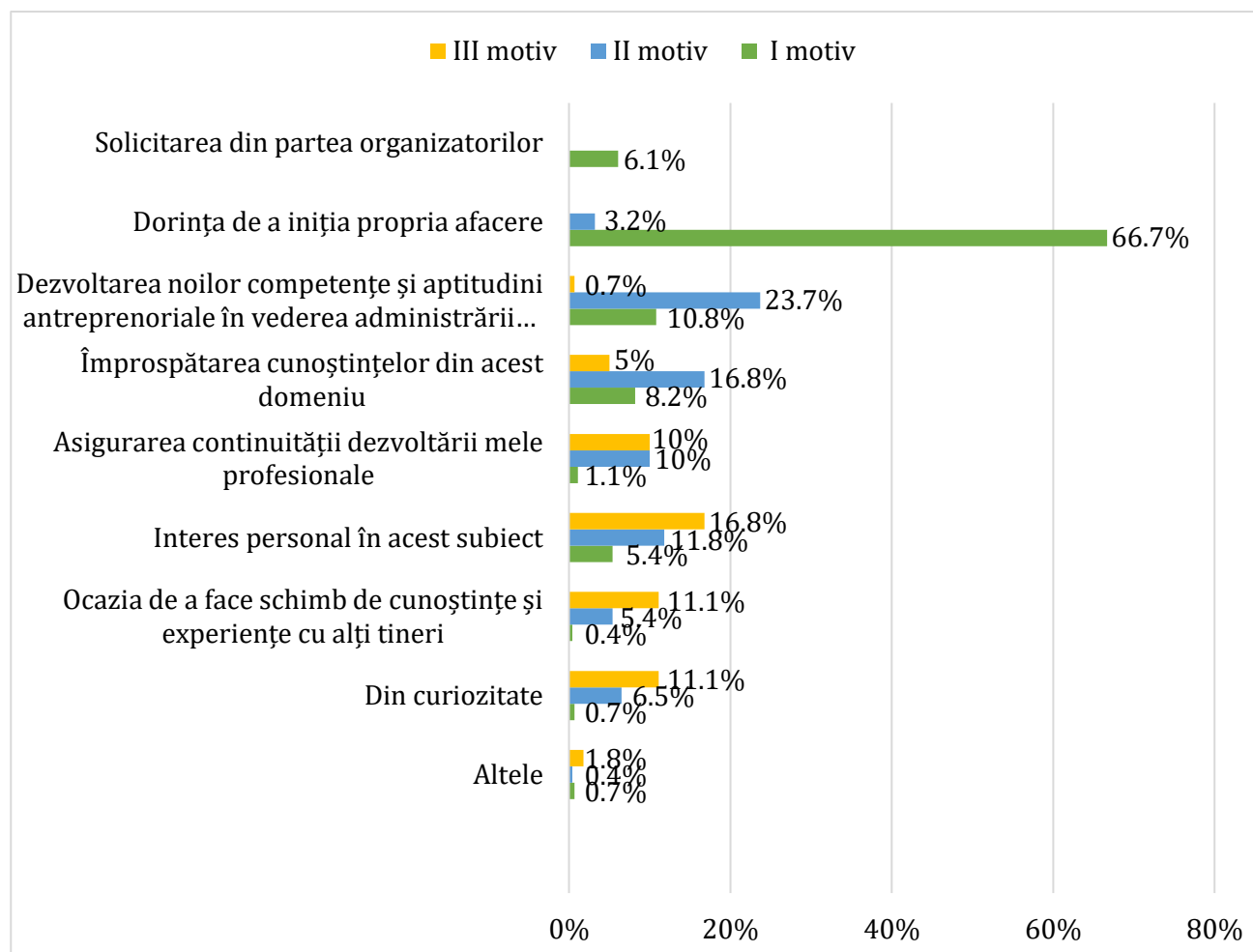

Figura 9: Principalele 3 motive de înscriere la componenta I a programului PNAET

Concluzie: Majoritatea respondenților au participat pentru prima dată la un curs de instruire privind inițierea afacerii. Cele mai solicitate surse de informare despre programul PNAET au fost: instituțiile de învățământ, prietenii, site-ul ODIMM și Incubatoarele de Afaceri. Principalele motive de înscriere la componenta I a programului PNAET au fost: dorința de a iniția propria afacere, dezvoltarea noilor competențe și aptitudini antreprenoriale în vederea administrării eficiente a activității antreprenoriale, împrospătarea cunoștințelor din acest domeniu și interesul personal în acest subiect.

Analizând rezultatele obținute la acest capitol observăm că tinerii manifestă un interes sporit față de programele de instruire antreprenorială. Cursurile de instruire în acest domeniu le oferă tinerilor posibilitatea de a-și dezvolta noi cunoștințe și competențe antreprenoriale și totodată oportunități de testare a ideilor de afaceri și abilităților de antreprenor.

CAPITOLUL III

GRADUL DE SATISFACȚIE PRIVIND COMPONENTA I „INSTRUIREA ANTREPRENORIALĂ” A PROGRAMULUI PNAET

Tinerii instruiți în cadrul Componentei I a programului PNAET au menționat că participarea la acest program de instruire a contribuit semnificativ la îmbunătățirea competențelor antreprenoriale. Astfel 65,6% dintre respondenți au menționat că participarea la instruirile din cadrul programului PNAET a contribuit în mare măsură la îmbunătățirea competențelor antreprenoriale, iar alte 29% dintre respondenți susțin că participarea la instruirile a contribuit în foarte mare măsură la îmbunătățirea acestor competențe. Astfel cumulativ am obținut că 94,6% dintre respondenți și-au îmbunătățit în măsură mare și foarte mare competențele antreprenoriale datorită acestor instruirii.

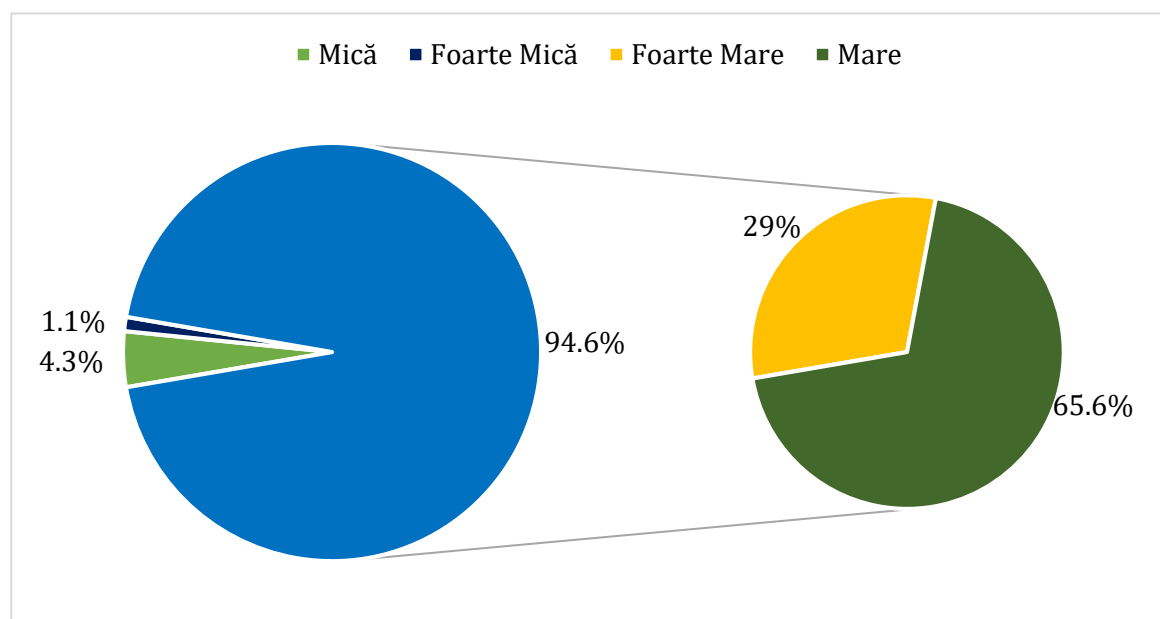

Figura 10: Opinii privind gradul de îmbunătățire a competențelor participanților la instruirile din cadrul programului PNAET

Analiza gradului de contribuție a instruirii la dezvoltarea competențelor antreprenoriale, din prisma statutului ocupațional al respondenților, ne indică un impact mai mare asupra categoriei - student, urmat de categoria - angajat. Este o constatare pozitivă care se aliniază la principiile Small Business Act la care Republica Moldova a aderat, unde unul dintre indicatorii politicii economice pentru IMM îl reprezintă Competența antreprenorială.⁴

Analizând corelația dintre nivelul de îmbunătățire a competențelor și statutul ocupațional al respondenților observăm că 2,2% dintre antreprenori au menționat că participarea la programul PNAET a contribuit la îmbunătățirea competențelor lor în mică măsură. Ținem să menționăm că Componenta I de instruire a programului oferă cursuri de bază privind inițierea afacerii. Luând în considerație faptul că 37,6% dintre antreprenorii din cadrul cercetării au

⁴ 2016 SBA Fact Sheet — Moldova. Ref. Ares (2017)1735504 - 31/03/2017.

menționat că întreprinderea lor a fost fondată până în anul 2014, o parte dintre aceștia constituie cele 2,2% de antreprenori competențele cărora nu au fost influențate semnificativ de participarea la instruirile din cadrul programului. În același timp 1,4% dintre tinerii angajați de asemenea au menționat că participarea la instruire le-a îmbunătățit în mică măsură competențele lor. Motivul înregistrării unor astfel de răspunsuri ține de faptul că atât antreprenorii cât și tinerii angajați prin activitățile lor profesionale au acumulat anumite cunoștințe în domeniu, în timp ce instruirile din cadrul programului oferă cunoștințe de bază în domeniul antreprenoriatului.

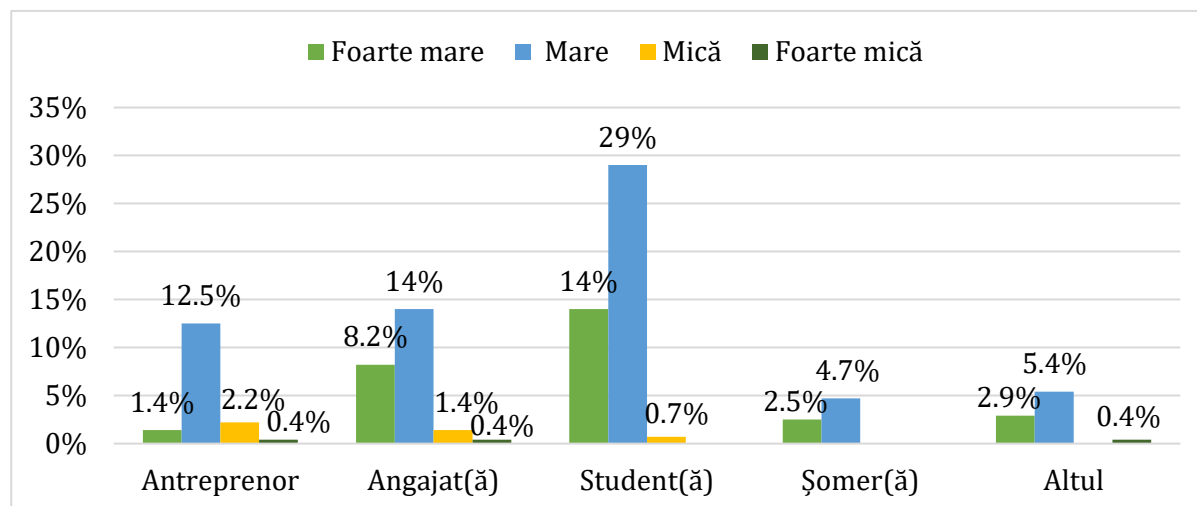
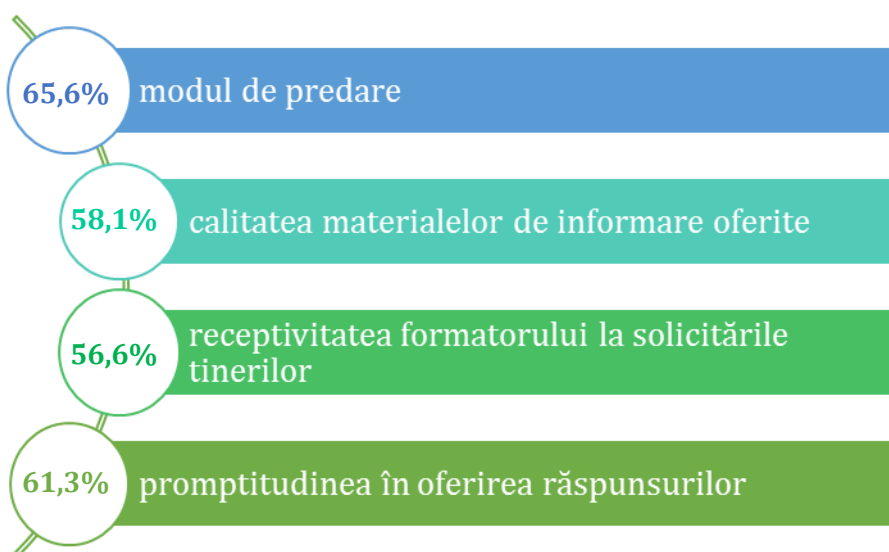

Figura 11: Opinii privind gradul de îmbunătățire a competențelor participanților la instruirile din cadrul programului PNAET: Repartizare pe statut ocupațional

Majoritatea respondenților s-au arătat foarte mulțumiți și mulțumiți de prestația formatorilor din cadrul instruirilor. Aceștia au fost rugați să evalueze prestația formatorilor în baza anumitor criterii. Astfel respondenții s-a arătat foarte mulțumiți de:

Doar 2,5% dintre respondenți s-au arătat nu prea mulțumiți de calitatea materialelor de informare oferite, 1,8% dintre respondenți sunt nu prea mulțumiți de gradul de atenție la detalii din partea formatorilor și respectiv 1,4% sunt nu prea mulțumiți de gradul de cunoaștere a subiectului de către formatori.

Pentru ultimii patru ani prestația formatorilor din cadrul programului de instruire PNAET, a fost apreciată destul de înalt 2014 – nota medie de 4,8; 2015-nota medie de 4,7; 2016 – nota medie de 4,56 și pentru 2017 evaluarea medie a fost de 4.58 din maximum 5 puncte posibile. Nivelul de mulțumire al participanților la componenta I a programului PNAET este unul destul de înalt, majoritatea dintre aceștia fiind tineri care pentru prima dată urmează un curs de instruire în domeniul inițierii în afacere.

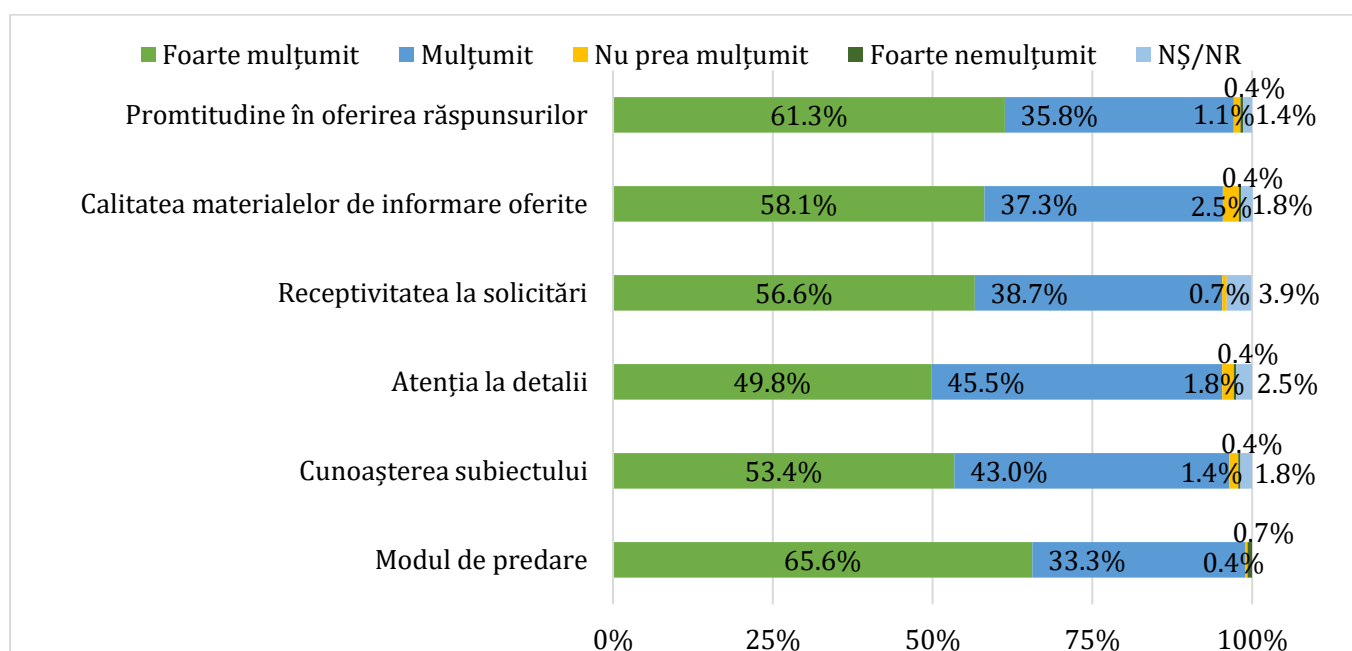

Figura 12: Nivelul de mulțumire privind prestația formatorilor din cadrul programului

Gradul de aplicabilitate a cunoștințelor obținute în cadrul instruirii

În cadrul acestei cercetări ne-am propus să identificăm aplicabilitatea practică a cunoștințelor oferite pe parcursul instruirilor. Astfel respondenții au fost întrebați ***ce procent din cunoștințele obținute în cadrul instruirilor le-au fost utile în activitatea lor practică.*** Respectiv 15,8% dintre respondenți au susținut că utilizează 100% din materialul însușit în cadrul instruirilor, alte 21,5% utilizează 90% din cunoștințele obținute și 19% au menționat că utilizează 80% din cunoștințele acumulate. Așadar observăm că informațiile oferite în cadrul instruirilor s-au adeverit a fi destul de utile, respondenții utilizând, în mediu mai mult de 50% din cunoștințele obținute în cadrul instruirilor. Fapt ce ne demonstrează încă o dată utilitatea unui astfel de program și capacitatea acestuia de a forma competențe și abilități practice în rândul tinerilor privind gestiunea eficientă a afacerii.

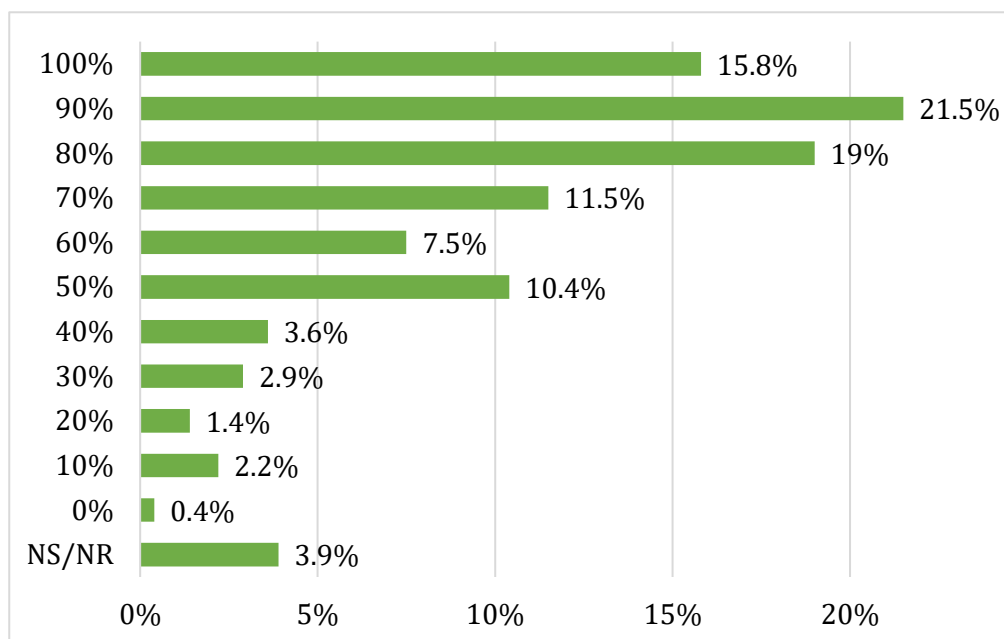
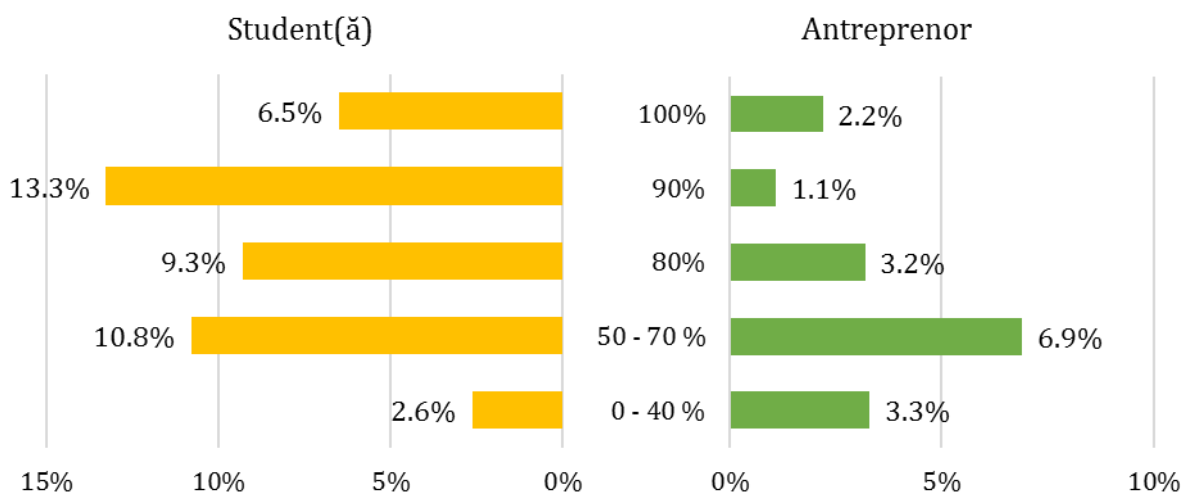

Figura 13: Evaluarea utilității cunoștințelor obținute în cadrul instruirilor pentru activitatea respondenților

Cunoștințele oferite în cadrul compenentei I a programului PNAET s-au adeverit a fi utile în special pentru studenți, persoanele angajate și antreprenori, toate aceste categorii menționând că utilizează de la 50% până la 100% din cunoștințele obținute în cadrul instruirilor.

Categoria studenți au menționat că utilizează mai mult de 50% din cunoștințele oferite în timpul instruirilor, 13,3% spunând că utilizează 90% din cunoștințe; 9.3% utilizează 80% din cunoștințe iar 6,5% utilizează 100% din cunoștințele oferite de cursurile de instruire PNAET.

Antreprenorii ca și studenții susțin că au aplicat în practică mai mult de 50% din cunoștințele oferite la instruiți. În același timp 3,3% dintre antreprenori au menționat că utilizează până la 40% din cunoștințele oferite în cadrul instruirilor. Acest lucru se datorează faptului că tinerii antreprenori care au participat la programul PNAET aveau deja unele cunoștințe în domeniul gestiunii eficiente a afacerii, iar cursurile de instruire le-au oferit posibilitatea să-și împrospăteze cunoștințele și să obțină o consultație de la formatorii din cadrul programului.

Figură 14: Evaluarea utilității cunoștințelor obținute în cadrul instruirilor pentru activitatea studenților și antreprenorilor

Dacă ar fi să ne referim la tinerii angajați aceștia au menționat că utilizează în activitatea lor practică 50-70% din cunoștințele obținute în cadrul instruirilor – 8,6%. Iar 3,9% dintre tinerii angajați au menționat că utilizează 80% și respectiv 100% din cunoștințele obținute în cadrul instruirilor.

Tinerii participanți la sondaj care au menționat că sunt șomeri susțin că au aplicat 90% din cunoștințele obținute în proporție de 2,9%, iar alte 1,8% susțin că au aplicat în practică 50-70% din cunoștințele obținute în cadrul instruirilor. Așadar observăm că indiferent de statutul ocupațional al tinerilor, informațiile și cunoștințele oferite la componenta I a programului PNAET s-au adeverit a fi utile. Fapt ce ne demonstrează încă o dată utilitatea unui astfel de program de gestiune a afacerii dedicat tinerilor.

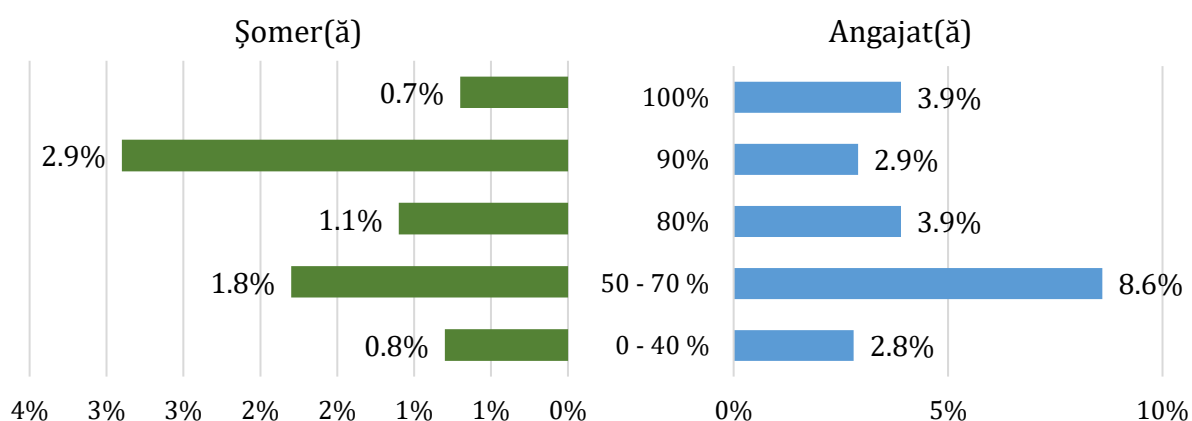

Figura 15: Evaluarea utilității cunoștințelor obținute în cadrul instruirilor pentru activitatea persoanelor angajate și șomeri

Fiind întrebați **la ce le-au ajutat cunoștințele obținute pe parcursul instruirilor**, 32,6% dintre respondenți au menționat că instruirea le-a ajutat la dezvoltarea aptitudinilor de elaborare a unui plan de afaceri, 26,2% au menționat că i-au ajutat la înțelegerea aspectelor de management, iar alte 21,1% dintre respondenți spun că participarea la instruirile PNAET a contribuit la inițierea propriei afaceri. De asemenea am constatat că pentru 4,7% cunoștințele obținute în cadrul programului le-au ajutat la dezvoltarea afacerii părinților, ceea ce reprezintă o direcție importantă de impact pentru dezvoltarea antreprenoriatului.

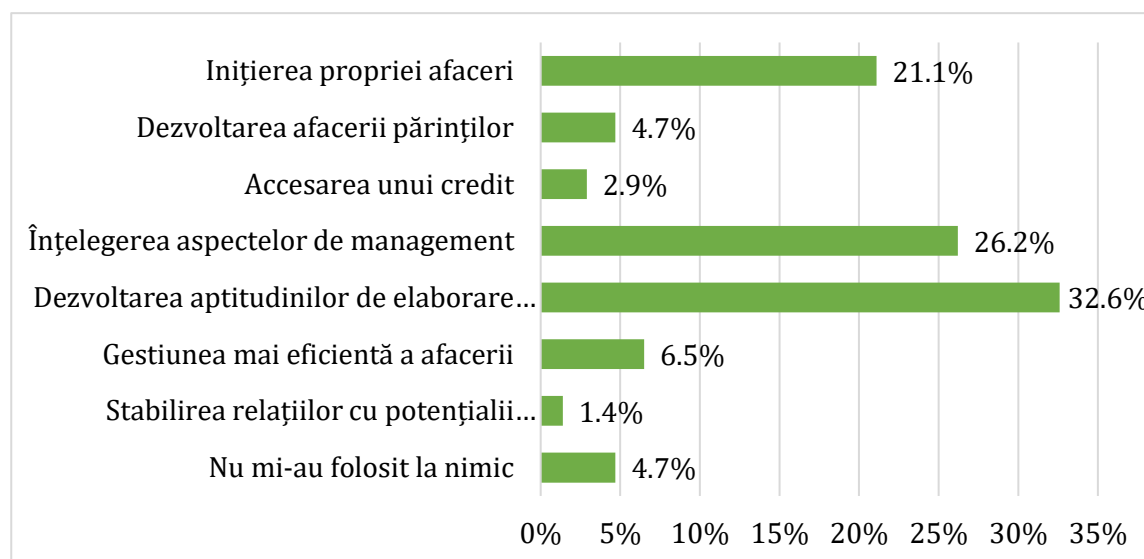

Figura 16: Identificarea utilității cunoștințelor obținute în cadrul instruirilor PNAET

Pentru a evalua impactul cursului de instruire PNAET asupra activității respondenților, am analizat relația dintre statutul ocupațional al respondentului și răspunsul acestora oferit la întrebarea **la ce i-au ajutat cunoștințele obținute la instruirile PNAET**:

Întrucât instruirea era axată pe dezvoltarea atât a cunoștințelor în domeniul antreprenoriatului cât și abilităților practice, ne-am propus să aflăm în ce măsură tinerii utilizează aceste 2 competențe.

Majoritatea respondenților au menționat că cunoștințele obținute din toate modulele sunt în proporție semnificativă utilizate în activitățile pe care le realizează la moment. Cât despre abilitățile practice dobândite respondenții utilizează în special abilitățile formate în cadrul cursurilor în domeniul de planificare a afacerii-37,3%, marketing și vânzări-32,3%.

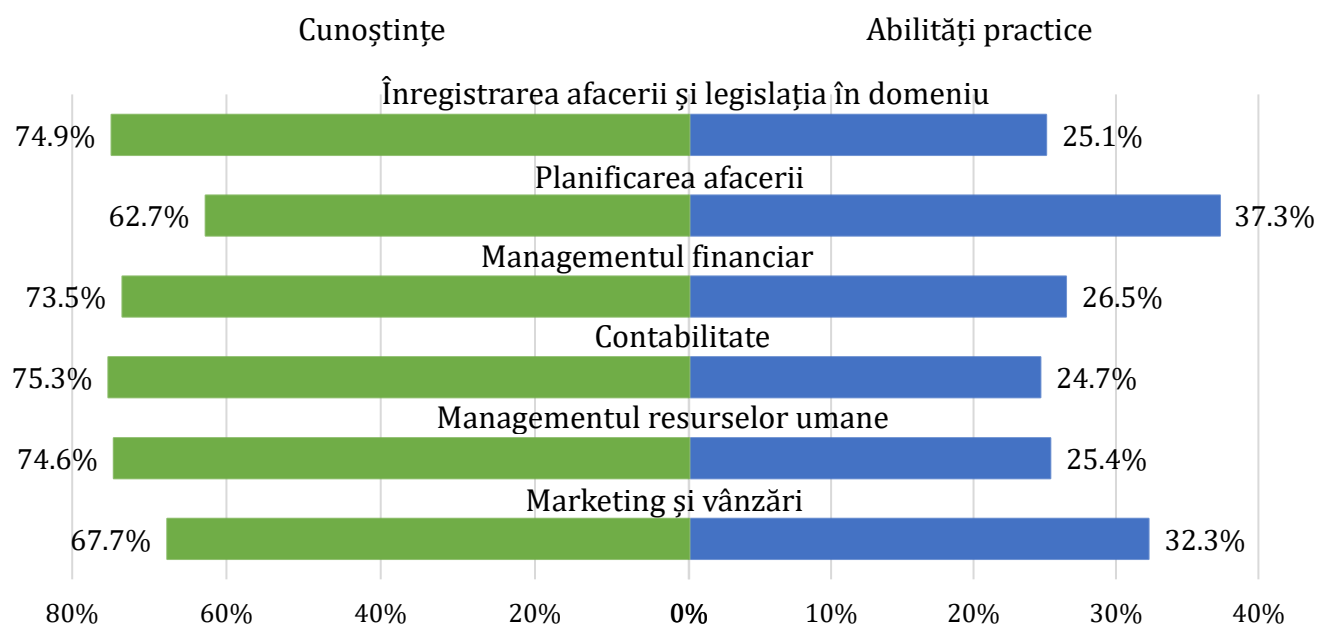

Figura 17: Identificarea volumului de cunoștințe și abilități practice formate în cadrul cursurilor PNAET
Această apreciere ne permite să concluzionăm că datorită participării la acest program tinerii au dobândit un set de competențe relevante pe care le pot utiliza atât în calitate de angajat cât și în cea de întreprinzător.

Concluzie

Programul PNAET a avut un impact pozitiv asupra tinerilor. Mai mult de jumătate dintre tinerii participanți la sondaj au menționat că frecventarea cursurilor de instruire PNAET a contribuit în mare și foarte mare măsură la îmbunătățirea competențelor lor. În același timp respondenții s-au arătat foarte mulțumiți și mulțumiți de prestația formatorilor din cadrul programului (PNAET). Luând în considerare că majoritatea respondenților pentru prima dată au urmat un curs de instruire în domeniul inițierii afacerii și faptul că aproximativ jumătate dintre aceștia aveau vârsta de 18-20 de ani, este firesc că tinerii au răspuns că au obținut mai mult cunoștințe decât abilități practice. Aceasta se datorează faptului că tinerii de până la 25 de ani sunt orientați mai mult spre acumularea de cunoștințe și finalizarea studiilor, respectiv nu caută să aplice imediat în practică cunoștințele acumulate. În același timp o bună parte dintre respondenți de vârsta de până la 25 de ani, au menționat că utilizează în practică mai mult de 50% din cunoștințele oferite în cadrul cursurilor de instruire PNAET. Acest paradox se explică prin faptul că tinerii la întrebarea ***În ce măsură cunoștințele obținute în cadrul instruirilor v-au fost utile în activitatea Dvs. practică?*** aveau tendința să aleagă un procent mai mare, procentul dat egalându-se astfel cu impresia general pozitivă despre cursurile de instruire pe care aceștia au reușit să și-o formeze.

Un alt scop a programului PNAET a fost de a promova educația antreprenorială în rândul tinerilor și dezvoltarea abilităților de gestionare eficientă a afacerii. Un obiectiv care putem spune că a fost îndeplinit dacă e să ne uităm la răspunsurile oferite de respondenți la întrebarea ***La ce v-au ajutat cunoștințele obținute la instruirile din cadrul programului PNAET?***. O bună parte dintre respondenți au menționat că datorită acestor cursuri de instruire au înțeles aspectele de management a unei întreprinderi, și-au dezvoltat aptitudini de elaborare a unui plan de afaceri, unii chiar și-au inițiat propria afacere, iar alții au însușit modul de gestiune mai eficientă a afacerii.

În urma analizei datelor socio-demografice am identificat că 16,5% dintre respondenți sunt antreprenori. Pentru a evalua impactul componentei I Instruire antreprenorială a programului PNAET asupra activității antreprenorilor am întrebat toți respondenții dacă au avut sau nu o afacere la momentul realizării sondajului. Astfel am obținut un total de 22% de respondenți care au susținut că au o afacere.

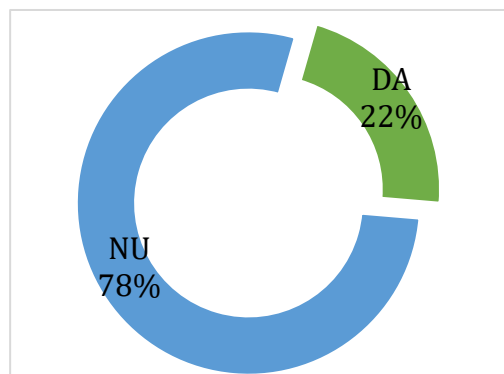

Figura 18: Dvs. Aveți o afacere la moment?

Observând o diferență dintre procentul de tineri care au menționat că sunt antreprenori – 16,5% și procentul tinerilor care au menționat că dețin o afacere -22%, am hotărât să facem o corelație dintre statutul ocupațional al respondenților și răspunsurile oferite de aceștia la întrebarea: **Dvs. aveți o afacere la moment?** Așadar am stabilit că toate cele 16,5% dintre antreprenori dețin o afacere, alte 3,6% dintre respondenții care au menționat la momentul realizării sondajului că dețin o afacere sunt angajați și alte 1,1% sunt studenți. Acest fenomen se poate explica prin faptul că ultimele două categorii de respondenți, persoanele angajate și studenții care au susținut că dețin o afacere, la momentul realizării sondajului erau mai mult încadrați în activități de învățământ sau activau ca angajat în cadrul unei alte întreprinderi decât cea deținută de respondenți. Aceste rezultate au devenit o adevărată revelație, astfel se vede necesitatea realizării unui studiu mai detaliat pentru a identifica factorii care au determinat obținerea unor astfel de răspunsuri.

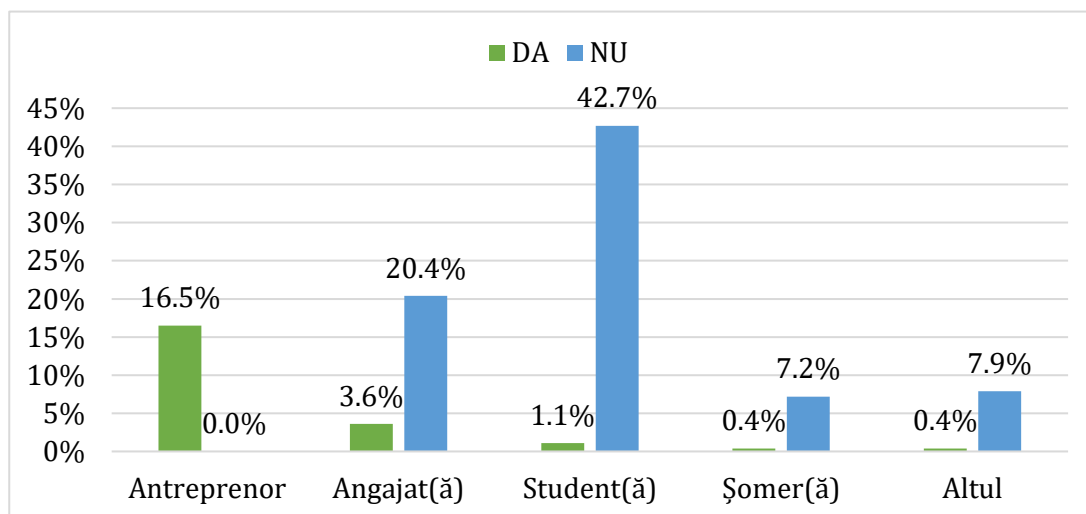
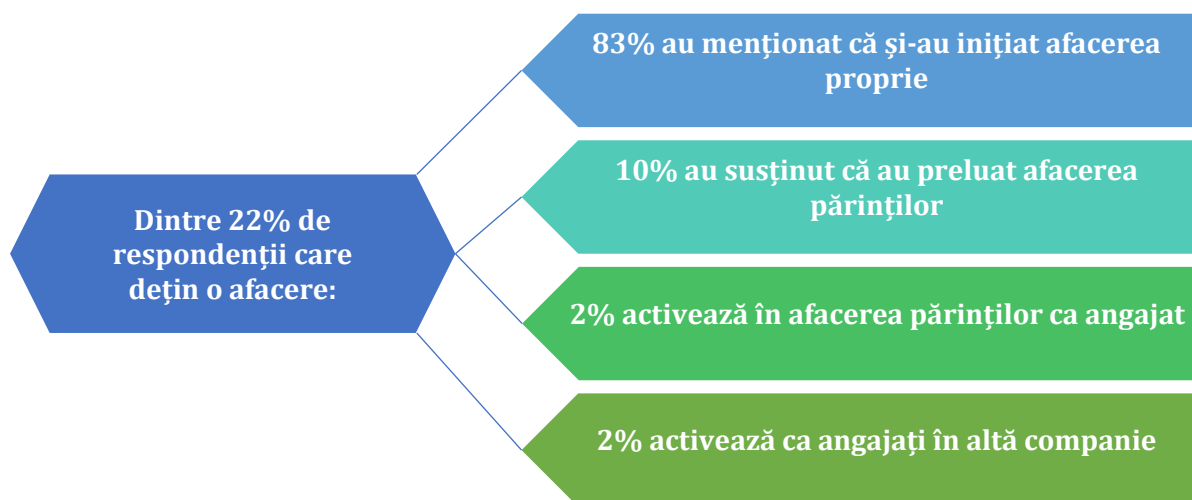

Figura 19: Dvs. aveți o afacere la moment?; Repartizare după statut ocupațional

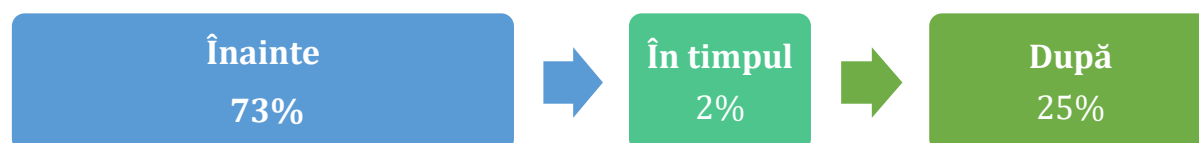
Pe lângă faptul că am identificat numărul de respondenți care dețin sau nu o afacere, am cercetat și **din ce cauze tinerii nu și-au înființat o afacere.**

Cauzele neinițierii afacerii de către tineri

Cauze subiective 38,5% din respondenți au menționat:	Cauze obiective 46,3% din respondenți au menționat
• Frica de eșec – 2,8% • Nu s-au gândit la așa ceva – 5% • Au avut o afacere, dar eșuat – 1,8% • Lipsa resurselor financiare – 17% • Lipsa unui plan de afaceri – 2,3% • Frica față de legislație și organele de control – 0,9% • Nu sunt pregătiți să-și asume anumite responsabilități – 0,5% • Nu au vârsta necesară – 1,8% • Vor să plece peste hotare – 0,9% • Nu au scopul de a iniția o afacere – 1,4% • Alte motive – 4,1% • NȘ/NR – 15,1%	• Este student(ă) – 28% • Sunt angajat(ă) – 2,8% • Au intenția să-și deschidă o afacere pe viitor – 6% • Lipsa cunoștințelor necesare – 9,2% • Învăță de la părinți care au o afacere – 0,5%

73% dintre respondenții care au o afacere susțin că și-au înființat afacerea înainte de participarea la programul PNAET. 25% dintre respondenți care au o afacere au inițiat-o după finalizarea programului de instruire PNAET. Doar 2% dintre întreprinderi au fost înființate în timpul cursului de instruire PNAET.

Doar 7% dintre respondenții care au o afacere susțin că și-au înființat/dezvoltat afacerea beneficiind de finanțarea oferită de programul PNAET. Respectiv celelalte 93% dintre respondenții care dețin o afacere (cele 22.2%) au aplicat doar la componenta I „Instruirea antreprenorială” a programului PNAET.

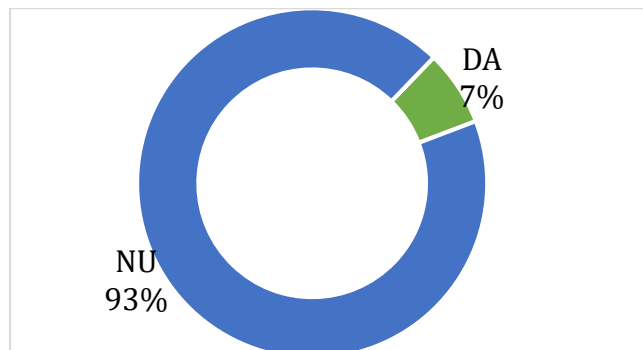
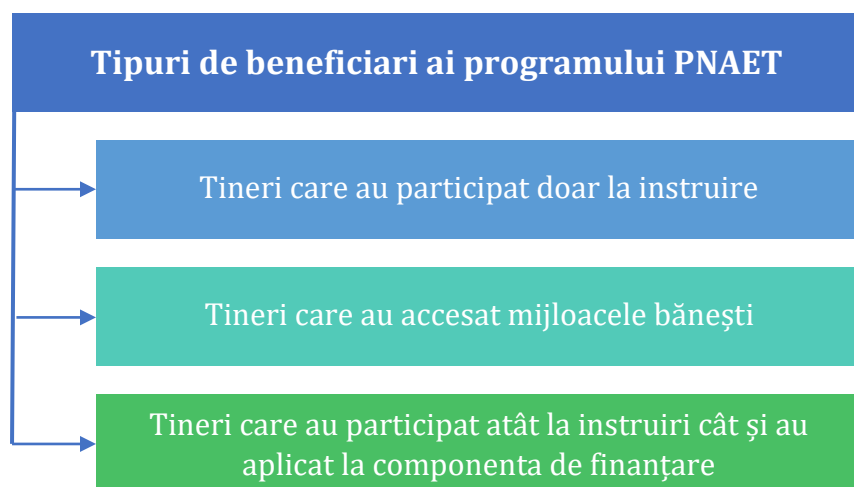

Figura 20: Dvs. v-ați înființat/dezvoltat afacerea beneficiind de finanțarea oferită de programul PNAET?

Această situație s-a creat din cauza lipsei cerinței obligatorii privind participarea la instruire a tinerilor întru accesarea creditului cu porțiuni de grant din program. Astfel tinerii care au accesat grantul în marea lor majoritate nu au participat la instruirea oferită prin program. Prin urmare s-au format 3 grupe separate de beneficiari ai programului:

Analizele noastre au scos în evidență situația în care doar un procent foarte mic al tinerilor au urmat toate trei etape ale programului. Din punctul nostru de vedere această situație reprezintă un punct slab al programului, care este necesar a fi exclus pentru ulterioarele programe de suport pentru tineri.

Majoritatea respondenților care au menționat că au o afacere susțin că acestea au fost înființate până la participarea la programul PNAET. De asemenea 10% dintre respondenți care dețin o afacere susțin că au preluat-o de la părinți, de aceea putem observa în diagrama de mai jos întreprinderi fondate până în anul 2007.

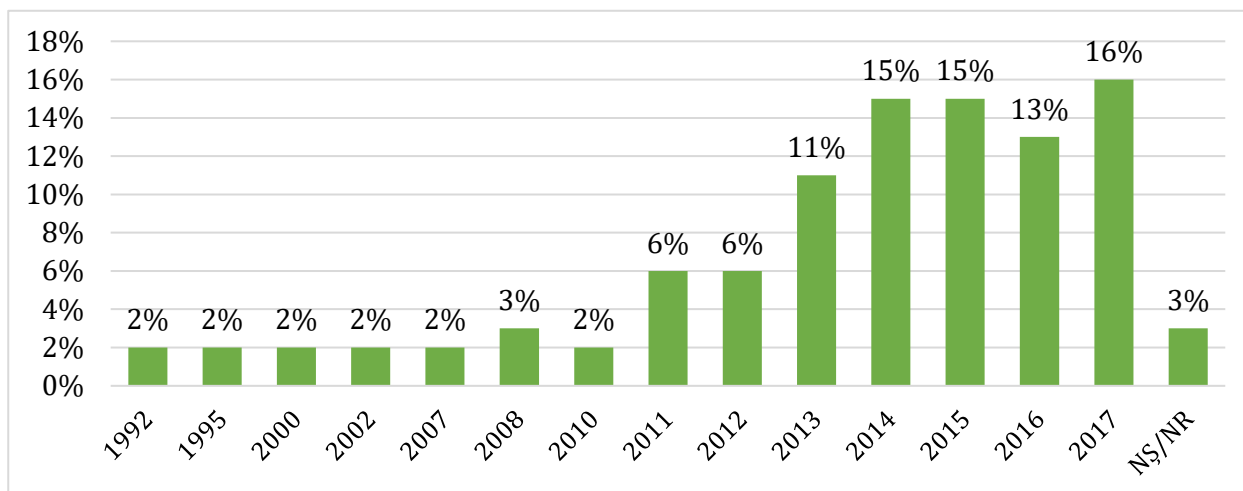

Figura 21: În ce an a fost înființată întreprinderea Dvs.?

Majoritatea întreprinderilor au fost fondate înainte de participarea respondenților la programul PNAET. Cele mai multe întreprinderi care au fost înființate după finalizarea cursului de instruire PNAET sunt din anii 2015 – 9,8% și 2017 – 6,6%. Doar în anul 2015 au fost înființate 1,6% dintre întreprinderi în timpul cursului de instruire PNAET.

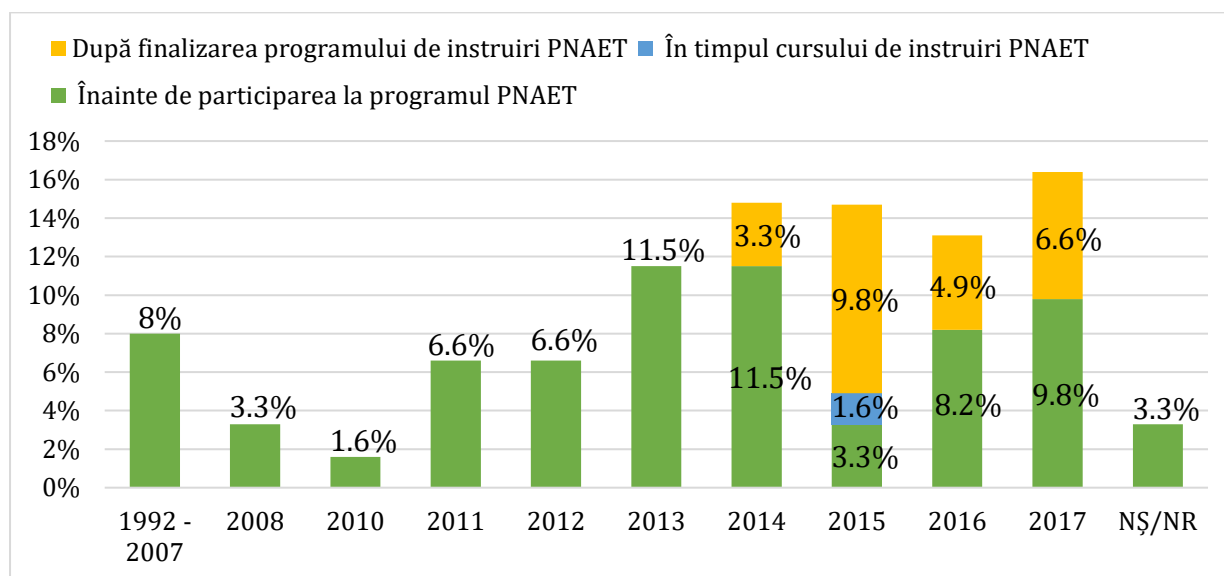

Figura 22: Anul fondării afacerilor și perioada de înființare a acestora

Din punct de vedere a formei organizatorico-juridice am constatat că 46% dintre respondenții dețin SRL, 23%- dintre afaceri sunt gospodării țărănești, 13% sunt întreprinderi individuale, iar 18% au altă formă, printre care se numără și persoane care activează în baza patentei. Constatăm o corelare și cu datele statistice la acest capitol, unde întâietatea la fel o dețin SRL ca formă prioritară de activitate.

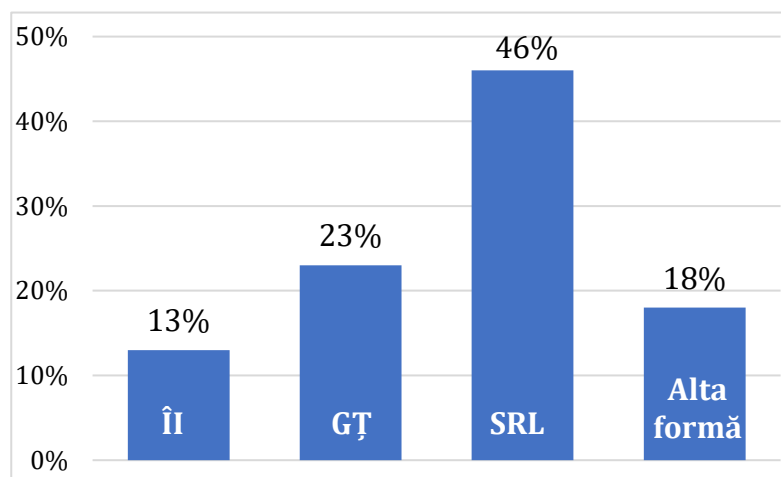

Figura 23: Formele organizatorico-juridice ale întreprinderilor respondenților

Din punct de vedere al zonei de activitate (urban/rural), distribuția întreprinderilor gestionate de respondenți, după forma organizatorico-juridică este una standardă. Gospodăriile țărănești sunt amplasate preponderent în mediul rural 14,8%, față de mediul urban-8,2%, Societățile cu răspundere limitată sunt în mare parte amplasate în mediul urban-32,8%, în mediul rural acestea sunt amplasate în proporție de 13,1% dintre companii iar Întreprinderile individuale sunt amplasate în mediul urban -13%.

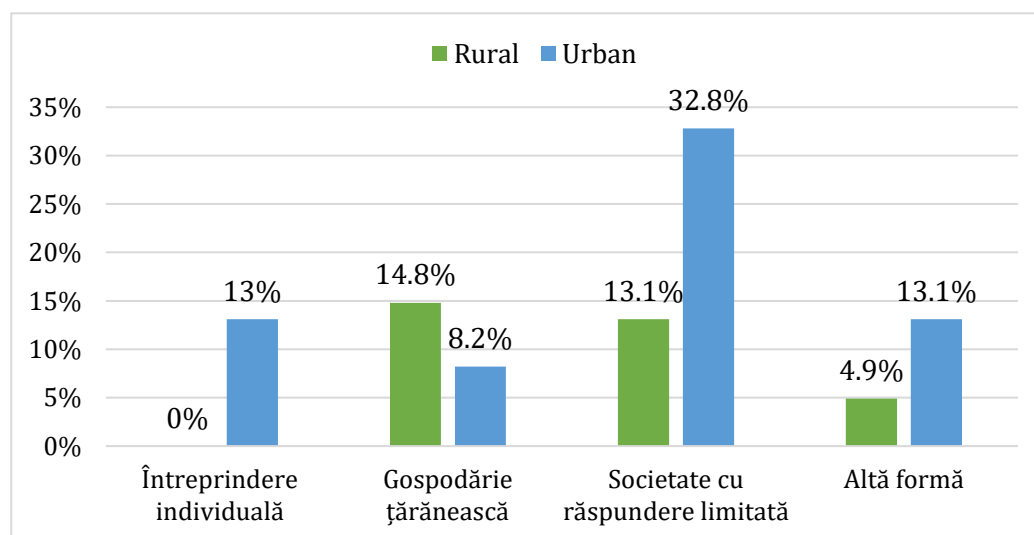

Figura 24: Amplasarea întreprinderilor pe medii

Întreprinderile individuale sunt prezente în toate zonele geografice, cele mai multe fiind înregistrate în zona UTAG-4,9%. Majoritatea respondenților care dețin o gospodărie țărănească sunt amplasați în zona centru-18%. Majoritatea persoanelor care vor să-și înființeze o afacere optează pentru forma organizatorico-juridică Societate cu răspundere limitată, astfel 46% dintre respondenți dețin o astfel de afacere. Repartizarea geografică a acestora este în special în zona Centru-21,3%, zona Sud-14,8% și în zona Nord-8,2%.(fig. 25,26,27,28)

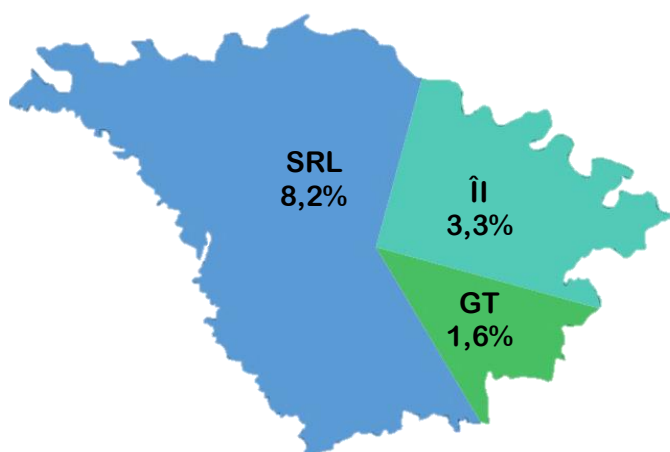

Figura 25: Zona NORD: Formele organizatorico-juridice

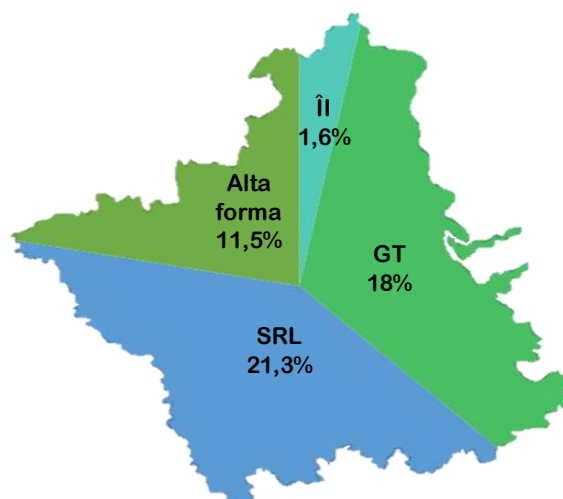

Figura 26: Zona CENTRU: Formele organizatorico-juridice

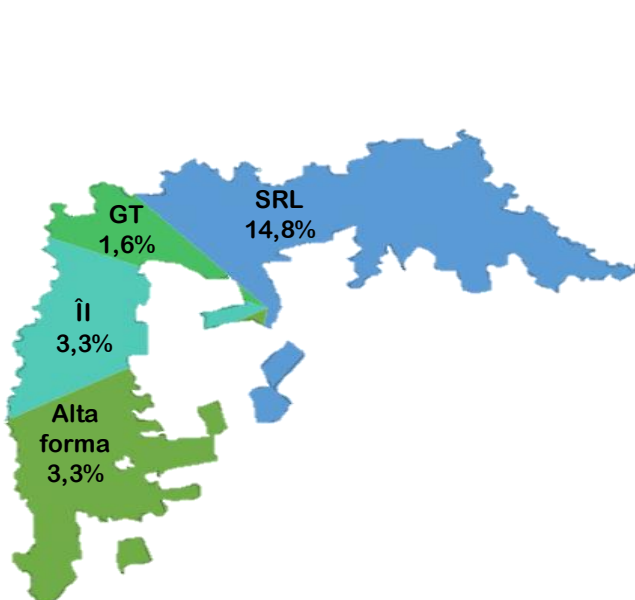

Figura 27: Zona SUD: Formele organizatorico-juridice

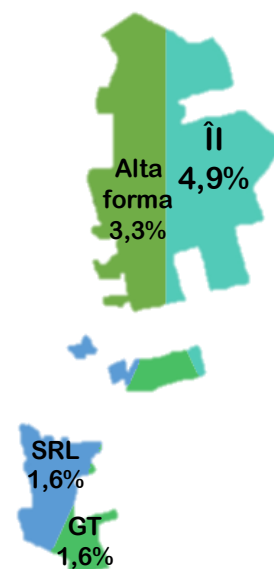

Figura 28: Zona UTAG: Formele organizatorico-juridice

Potrivit Biroului Național de Statistică în anul 2016 cele mai multe întreprinderi au fost amplasate în zona Centru – 7,8 mii, după care urmează zona Nord – 6,3 mii, zona Sud – 2,7 mii și zona UTAG – 1,4 mii. Analizând repartizarea geografică a tinerilor care au menționat că dețin o întreprindere, observăm că repartizarea geografică a întreprinderilor este relativ proporțională și corelată cu datele oferite de BNS, diferențe fiind înregistrate în zona Nord, unde au fost realizate chestionare cu mai puțini respondenți care dețin o întreprindere și zona Sud unde au fost realizate mai multe chestionare cu tinerii care dețin o afacere. Astfel putem concluziona că cu toate că repartizarea geografică a întreprinderilor nu a constituit un criteriu de selecție a respondenților, aceasta a fost relativ respectată, fapt ce ne confirmă încă o dată reprezentativitatea datelor obținute în acest studiu.

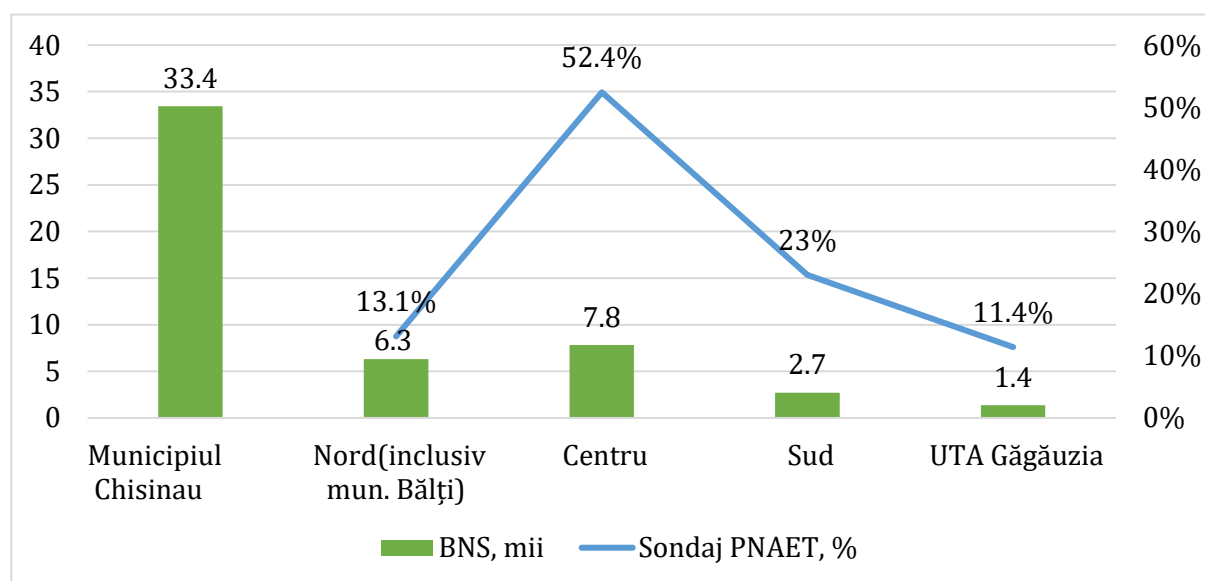

Figura 29: Numărul IMM în profil teritorial

Conform datelor statistice numărul mediu al angajaților în IMM după mărime este unul relativ mic, comparativ cu cel din țările Uniunii Europene.

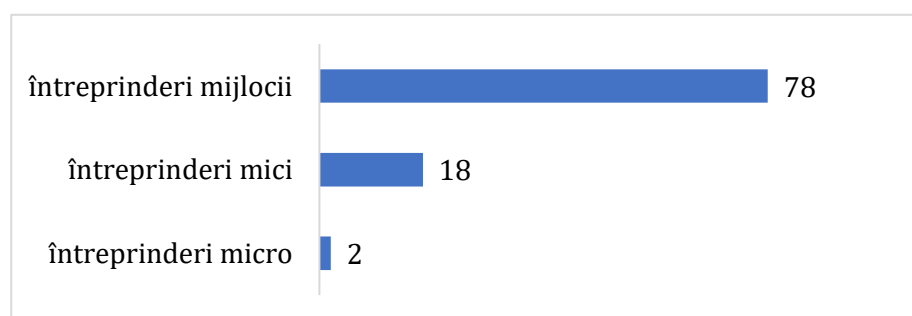

Figura 30: Numărul mediu de angajați pe tip de companie, 2016

Astfel, majoritatea respondenților care dețin o întreprindere au până la 3 angajați. Cele mai multe întreprinderi au un angajat – 31%, respectiv întreprinderile cu doi angajați – 21,3% și întreprinderile cu trei angajați – 18%. Respondenții care dețin o întreprindere și au mai mult de 10 angajați au acumulat-1,6%.

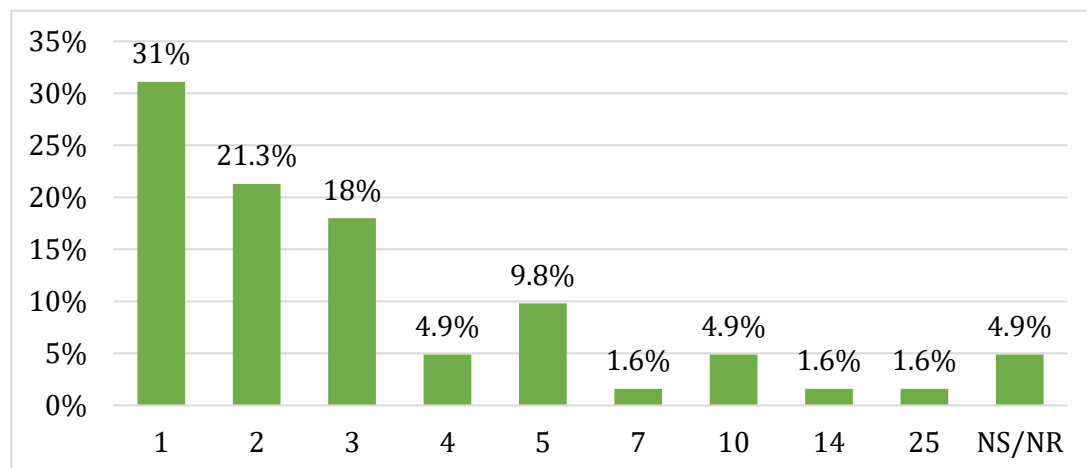

Figura 31: Numărul de angajați în întreprinderile gestionate de tinerii antreprenori

Majoritatea întreprinderilor cu un singur angajat sunt gospodării țărănești – 13,1%. Mai mult de 5 angajați în întreprinderi sunt doar în Societăți cu răspundere limitată. Majoritatea întreprinderilor individuale au un angajat-6,6%.

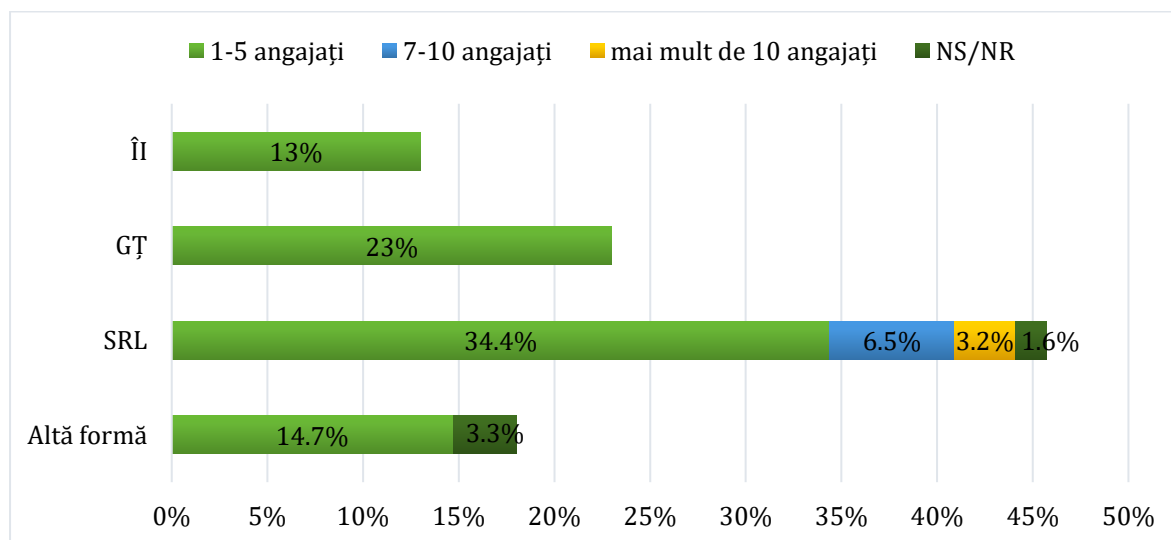

Figura 32: Numărul de angajați în întreprinderi cu diferite forme organizatorico-juridice

La momentul realizării sondajului respondenții care dețineau o întreprindere, au menționat că îndeplineau funcția de fondator-31%, administrator-51%, angajat-13%, Altă funcție-5%.

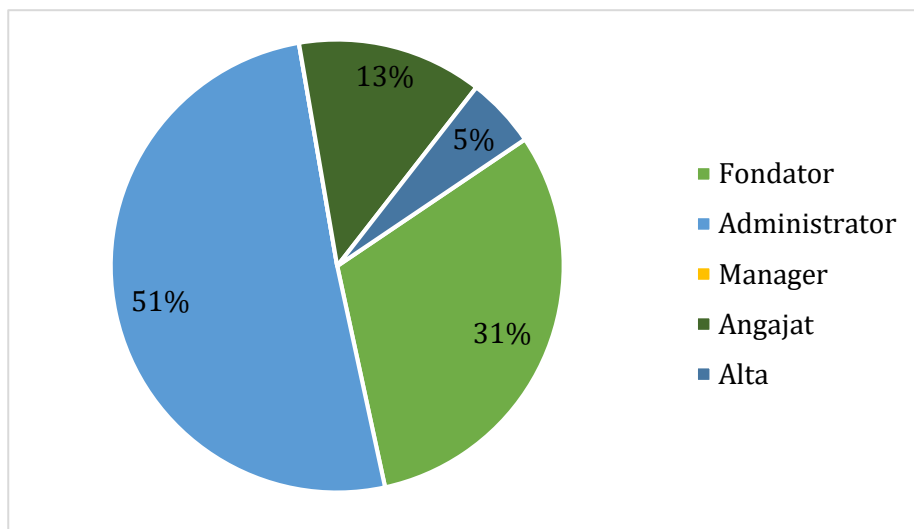

Figura 33: Ce funcție dețineți la moment în cadrul întreprinderii?

Majoritatea respondenților care s-au identificat ca fiind fondator al companiei gestionează gospodării țărănești-11,5% și întreprinderi individuale-6,6%. Respondenții care au menționat că sunt administratori ai întreprinderilor gestionează în special SRL-uri-31% și alte forme organizatorico-juridice ale companiei-9,8%.

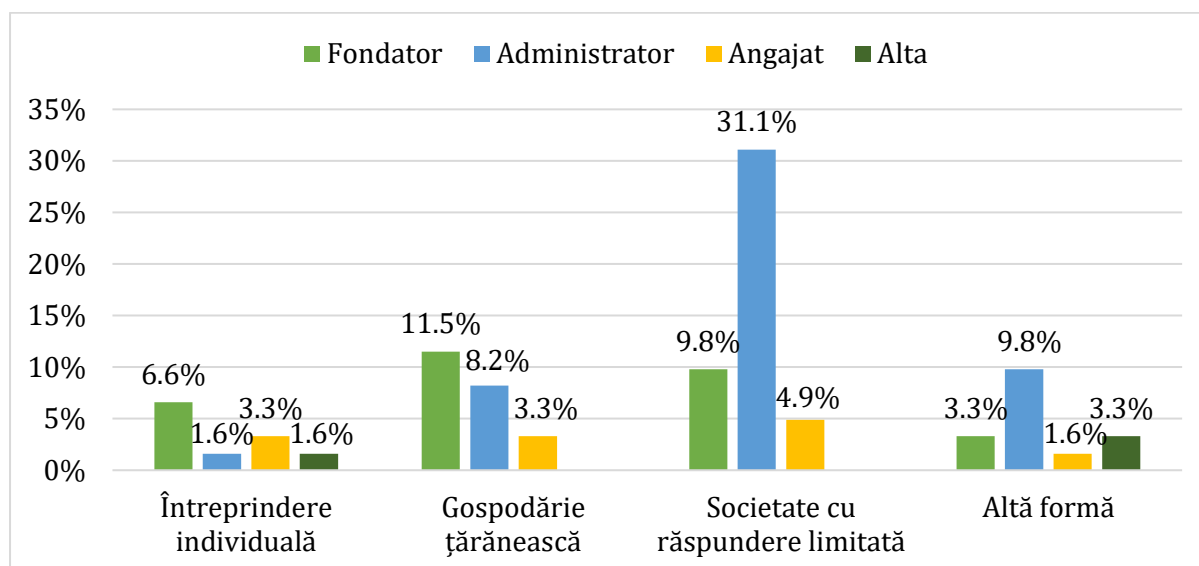

Figura 34: Funcția deținută de tânărul antreprenor în cadrul întreprinderii sale

Din cele 22% de respondenți care au menționat că dețin o afacere 31% activează în domeniul agriculturii, 23% sunt încadrate în activități de comerț, 19% prestează servicii și 14,8% s-au încadrat în categoria alte activități (creșterea animalelor, fabricarea țevilor din plastic PVH, apicultură etc). Această distribuție este mai puțin corelată cu datele statistice privind structura IMM după domeniul de activitate, unde circa 40% activează în domeniul comerțului.

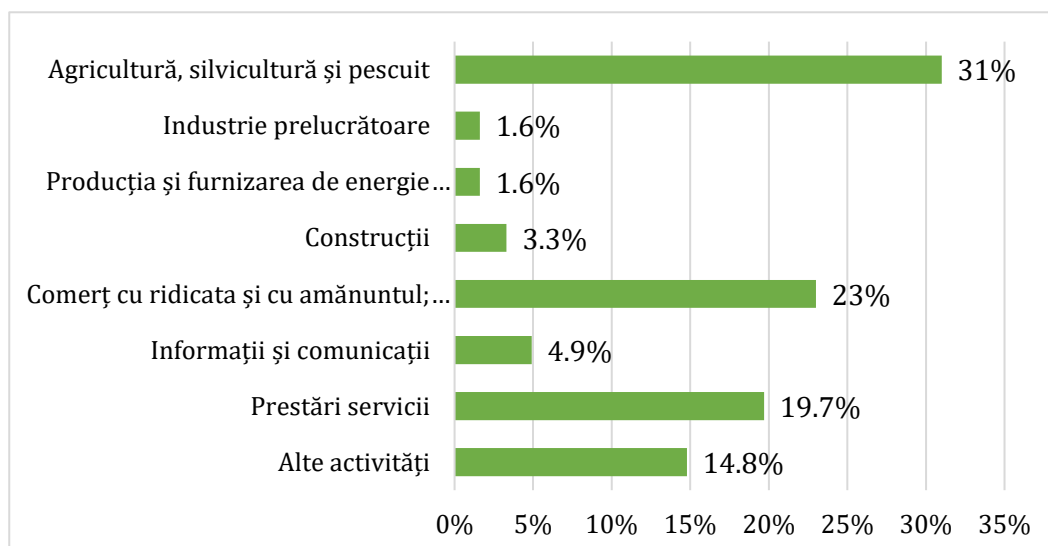

Figura 35: Care este domeniul de activitate a întreprinderii Dvs.?

Cele mai des întâlnite domenii de activitate a antreprenorilor sunt agricultura, comerțul și prestarea de servicii. Cel mai larg spectru de activități îl au societățile cu răspundere limitată (SRL). Acestea se întâlnesc atât în agricultură-3,3%, producția și furnizarea de energie electrică-1,6%, construcții-3,3%, comerț-18%, informații și comunicații-1,6%, prestării servicii-9,8% și alte activități-8,2%. Gospodăriile țărănești activează în special în domeniul agriculturii-19,7% și alte activități, în această categorie fiind inclusă creșterea animalelor-3,3%.

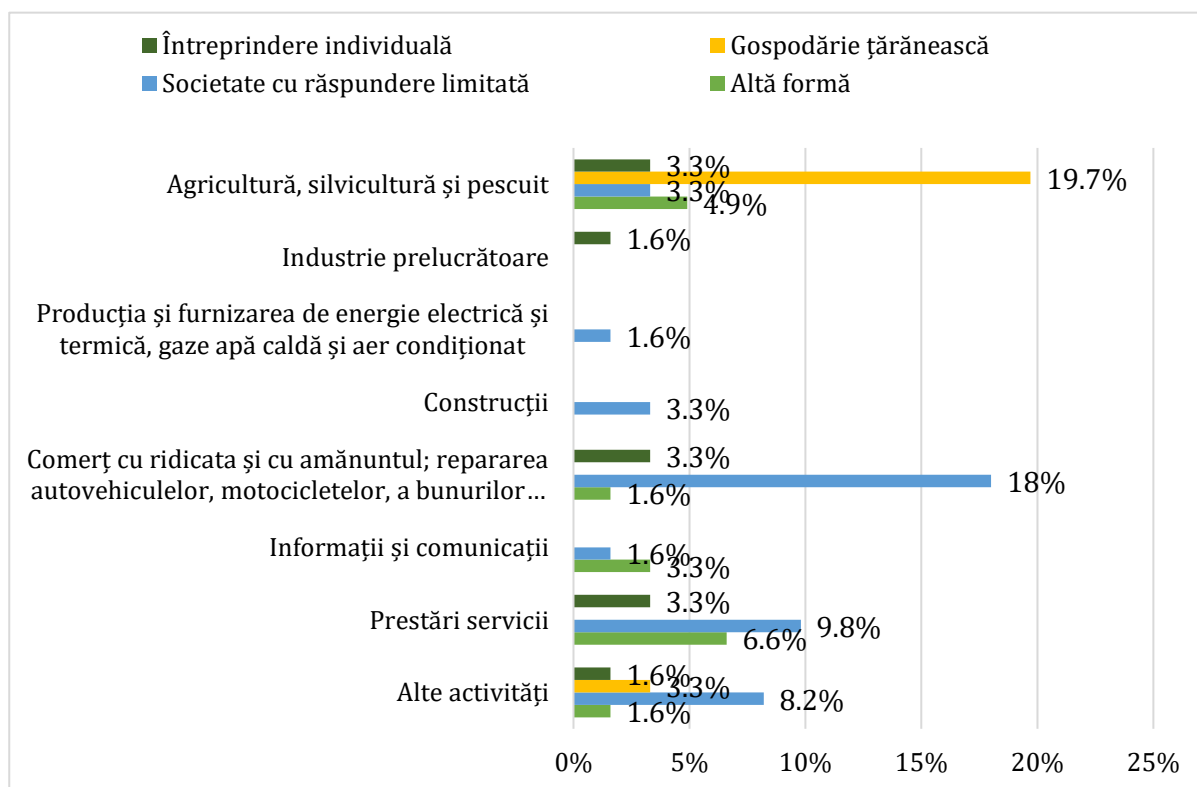

Figura 36: Repartizarea întreprinderilor cu diferite forme organizatorico-juridice pe domenii de activitate

Concluzie

În cadrul acestui compartiment al studiului am identificat că 22% dintre respondenți dețin o afacere, 16,5% dintre acestea fiind gestionate de tineri antreprenori. Constatând că 78% dintre respondenți nu dețin o afacere, am dorit să identificăm din ce cauză tinerii nu și-au inițiat o afacere. Așadar 46,3% dintre respondenți nu și-au inițiat o afacere din cauze obiective, fie că sunt studenți, angajați în alte companii, fie că nu dețin cunoștințele necesare sau doresc să-și deschidă o afacere în viitor. Alte 38,5% dintre respondenți au menționat mai mult cauze subiective ca: lipsa resurselor financiare, nu s-au gândit la așa ceva, frica de eșec, nu au vârsta necesară sau alte motive.

Mai mult de jumătate dintre respondenții care dețin o afacere și-au inițiat propria afacere. În același timp 73% dintre respondenții care dețin o afacere le-au înființat până la participarea la programul PNAET. Doar 7% dintre respondenții care au o afacere susțin că și-au înființat/dezvoltat afacerea beneficiind de finanțarea oferită de programul PNAET. Celelalte 93% dintre respondenți au participat la componenta I a programului, care include instruirea și consultanța antreprenorială.

Tinerii preferă în mare parte să-și înregistreze întreprinderile ca SRL. Majoritatea întreprinderilor sunt amplasate în mediul urban, zona Centru. Mai mult de jumătate din întreprinderi au până la 3 angajați. La sondaj au răspuns în special administratorii, fondatorii și managerii întreprinderilor. Cele mai solicitate domenii rămân a fi agricultura, comerțul, prestări servicii și alte domenii.

Întrucât programul PNAET s-a finalizat în anul 2017, opiniile tinerilor despre program cât și sugestiile acestora prezintă un interes sporit pentru alte programe de suport destinate tinerilor pe care ODIMM dorește să le inițieze.

Fiind întrebați dacă ***după participarea la aceste instruirii aveți nevoie de cunoștințe suplimentare pentru gestiunea afacerii***, 85% dintre respondenți susțin că au menționat că au nevoie de cunoștințe suplimentare. Aceste date subliniază necesitatea realizării unei instruirii continue a tinerilor privind gestiunea eficientă a afacerilor.

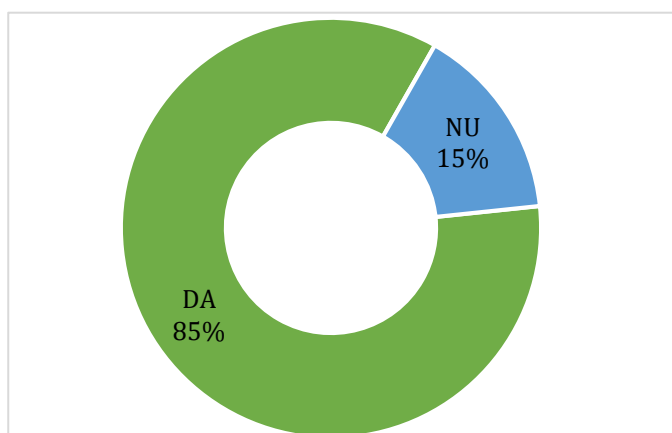

Figura 37: Cum considerați, aveți nevoie de cunoștințe suplimentare pentru gestiunea unei afaceri?

Din cele 15% de respondenți care au menționat că **NU** au nevoie de cunoștințe suplimentare în domeniul gestiunii eficiente a afacerii, 26% - au de la cine învață în mod practic; 24% - nu simt necesitatea; 21%- insuficiența resurselor financiare pentru achitarea instruirilor.

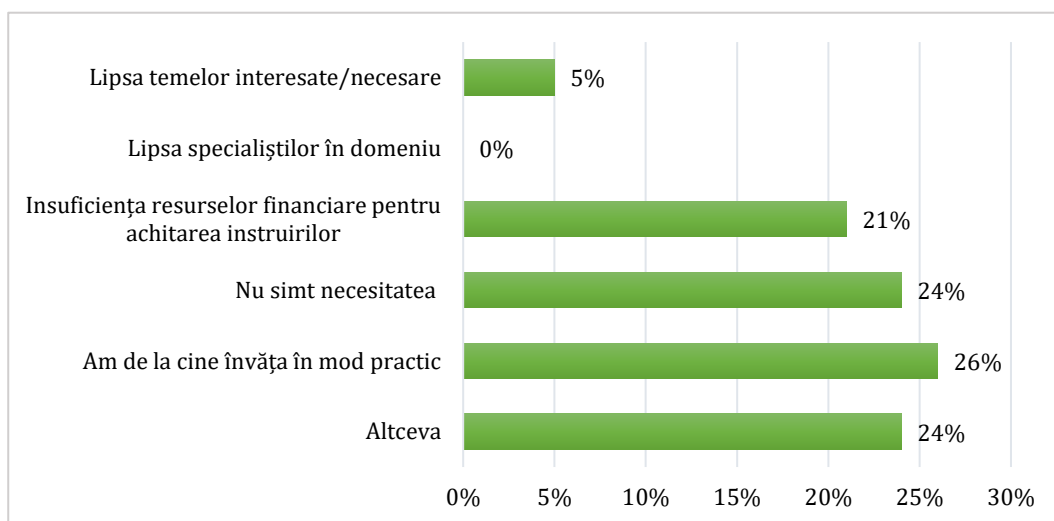

Figura 38: Cauzele de ce tinerii consideră că nu au nevoie de cunoștințe suplimentare

Dintre cele 15% de respondenți care susțin că NU au nevoie de cunoștințe suplimentare în domeniul gestiunii eficiente a afacerii 8,2% sunt studenți, alte 2,5% sunt angajați iar 2,2% dintre aceștia sunt antreprenori. Este o situație paradoxală când tinerii care își fac studii consideră că nu mai au nevoie de cunoștințe suplimentare. Motivul ar fi lipsa experienței practice și viziune slabă asupra setului de competențe de care ar avea nevoie. Totodată ne miră faptul că și printre tineri șomeri participanți la studiu, persistă părerea că nu le sunt necesare cunoștințe în domeniul antreprenoriatului.

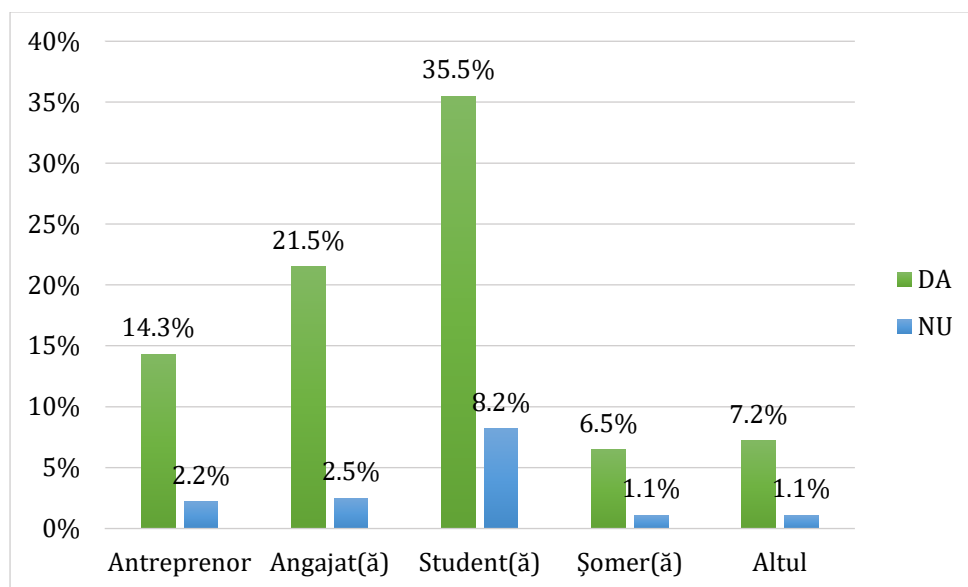

Figura 39: Aveți nevoie de cunoștințe suplimentare?

Pentru a afla care sunt domeniile în care **Au nevoie** de cunoștințe suplimentare le-am acordat respondenților o întrebare deschisă, ulterior răspunsurile acestora au fost sistematizate în variantele de răspuns prezente în diagrama de mai sus. Per ansamblu am constatat că tinerii manifestă interes pentru dezvoltare în variate domenii, ceea ce reprezintă o tendință pozitivă. Totuși o cerere mai mare pentru cunoștințe suplimentare s-a dovedit a fi pentru următoarele domenii: contabilitate și administrare fiscală - 23%, dezvoltare personală - 21% optimizarea business proceselor - 16% dintre respondenți. Totodată un procent impunător încă nu este decis de ce cunoștințe suplimentare ar avea nevoie, motivul fiind realizarea studiilor.

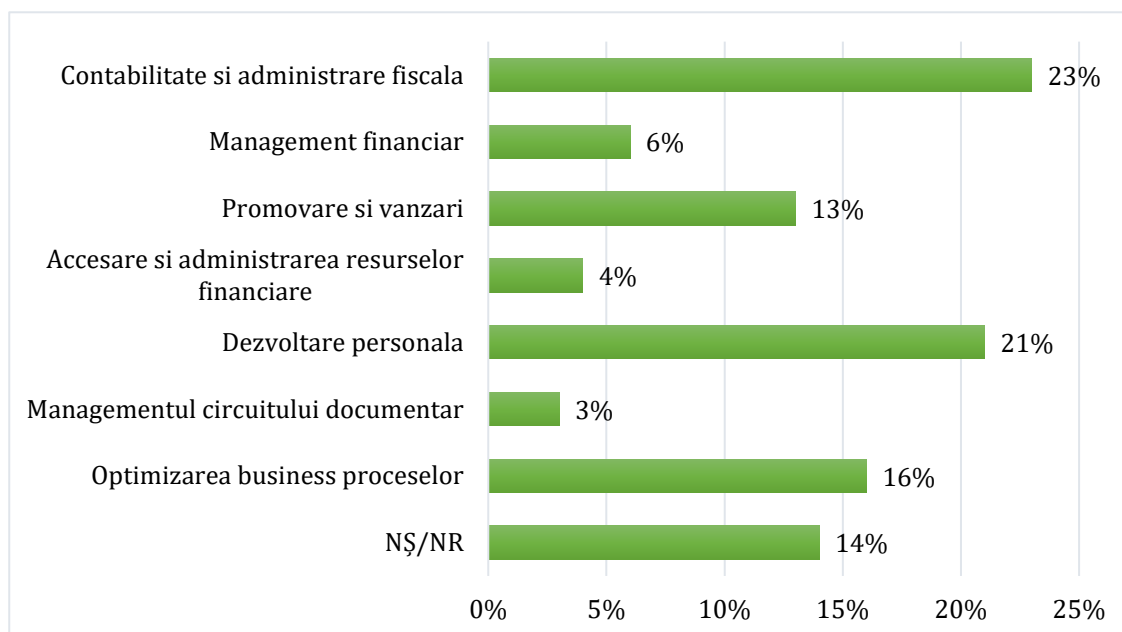

Figura 40: În ce domeniu ați avea nevoie de cunoștințe suplimentare?

Respondenții *antreprenori* au menționat că au nevoie de cunoștințe suplimentare în special în domeniile: contabilitate și administrare fiscală -4,2%; promovare și vânzări-4,2%; dezvoltare personală – 3,4% și optimizarea business proceselor- 2,1%. Respondenții care *sunt angajați* au menționat aceleași domenii însă în altă ordine; dezvoltare personală-7,2%; contabilitate și administrare fiscală-6,3%, optimizarea business proceselor-5,1%.

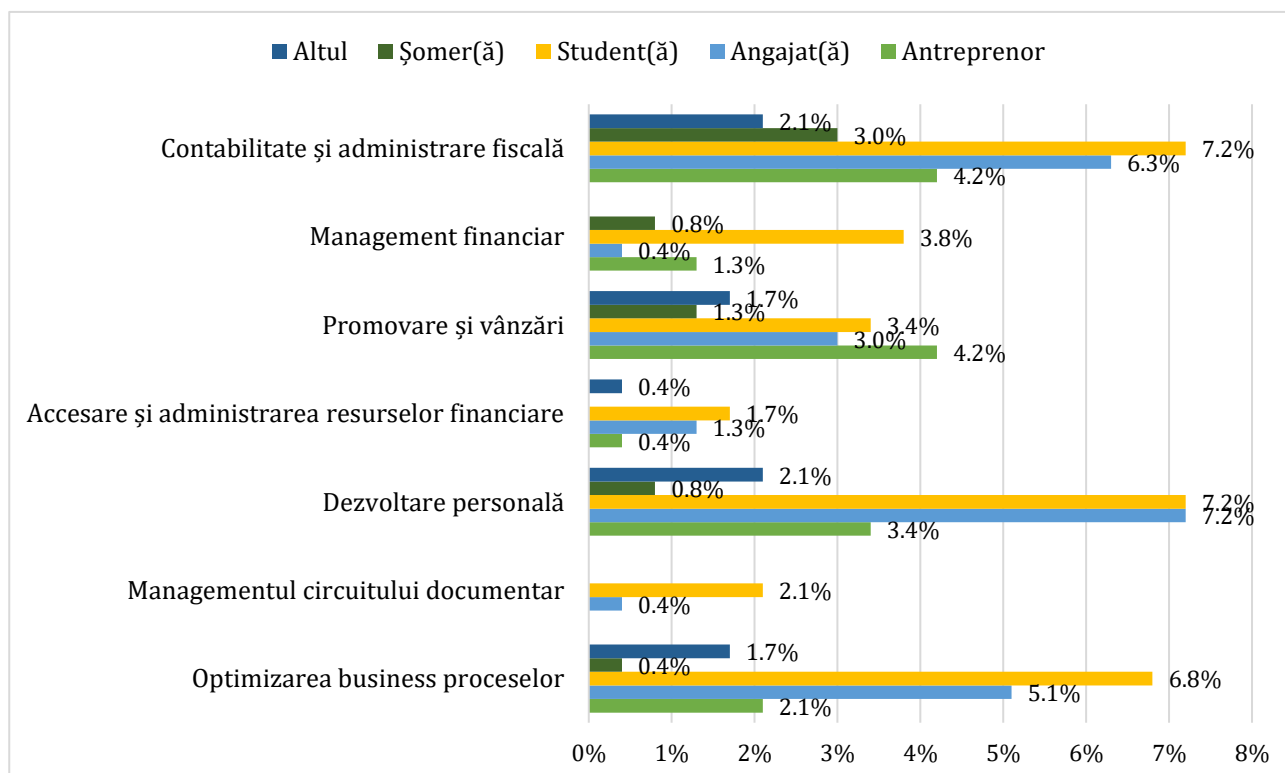

Figura 41: În ce domeniu ați avea nevoie de cunoștințe suplimentare?

În opinia respondenților etapa de inițiere a unei afaceri este una destul de complexă. Persoanele fiind nevoite să pregătească un set de documente, să primească autorizație de la mai multe instituții de stat și se supun mai multor verificări, controale din partea inspectoratului fiscal de stat și a altor organe de control. Astfel pentru a obține un rezultat pozitiv și a nu face greșeli respondenții consideră că o instruire aprofundată în domeniul gestiunii eficiente a afacerii este binevenită chiar la etapa de identificare și testare a ideii de afaceri, deci în primele 6 luni de activitate.

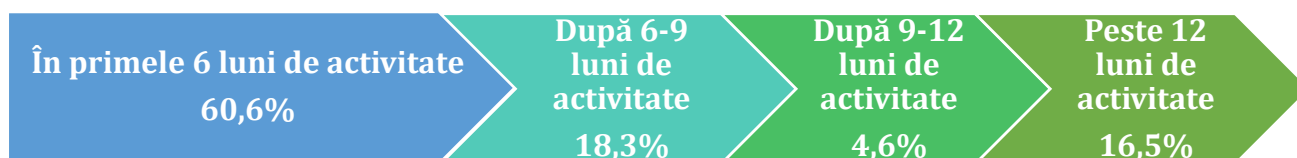

Figura 42: În ce perioadă de timp după lansarea unei afaceri considerați că ar fi necesară o instruire mai aprofundată în domeniul gestiunii eficiente a afacerii?

Aceeași întrebare am analizat-o din prisma statutului ocupațional.

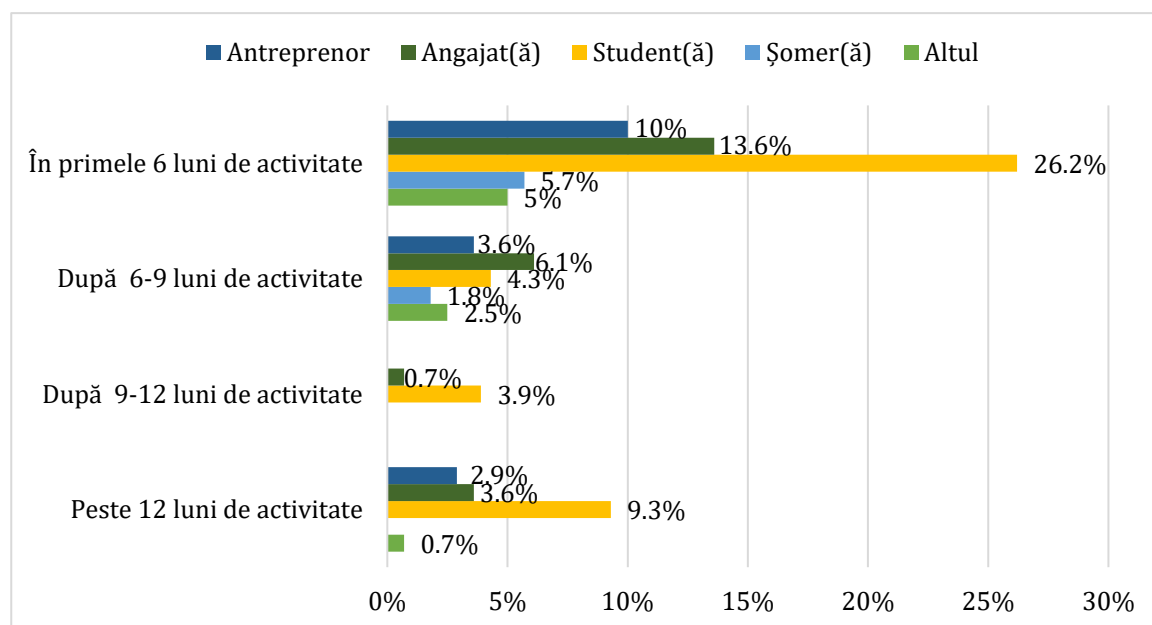

Figura 43: Opinia respondenților cu diferit statut ocupațional vizavi de perioada de timp după lansarea afacerii în care se necesită a oferi o instruire mai aprofundată în domeniul gestiunii eficiente a afacerii.

Pentru majoritatea perioadelor indicate privind necesitatea instruirilor, studenții s-au dovedit a fi cei mai interesați deținând întâietatea din total respondenți. Astfel, cei mai interesați în instruiți pe parcursul primelor 6 luni de activitate au fost studenții, angajații și antreprenorii. Din nou tinerii șomeri nu simt o necesitate acută în instruiți la primele etape de activitate antreprenorială.

În același timp, respondenții au manifestat o atitudine pozitivă vis-a-vis de posibilitatea de a participa la alte programe de instruire privind dezvoltarea abilităților antreprenoriale. 74% dintre respondenți cu siguranță ar participa la astfel de instruirii, iar alții 24% probabil ar participa.

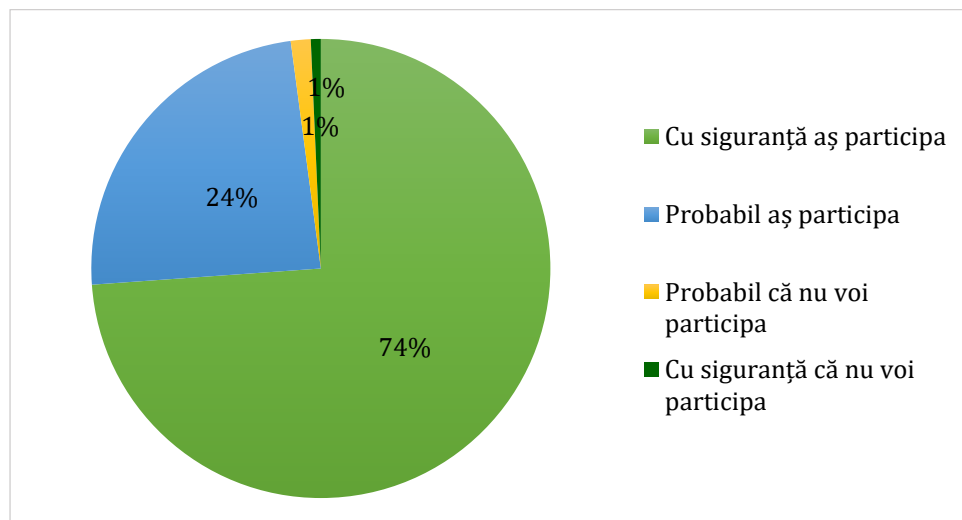

Figura 44: Dacă ați mai avea ocazia, ați mai participa la alte programe de instruire privind dezvoltarea abilităților antreprenoriale?

Actualmente, pe piața Republicii Moldova, majoritatea instruirilor realizate cu suportul financiar din bugetul de stat ori din sursele partenerilor de dezvoltare sunt gratuite pentru tineri. Și uneori acest fapt nu are un impact benefic asupra atitudinii, gradului de responsabilitate cât și eficienței instruirilor pentru realizarea activităților de antreprneoriat.

În acest context tinerii au fost întrebați dacă ar fi dispuși să achite pentru instruirii și care ar fi suma acceptată de ei.

Cei mai mulți respondenți ar fi gata să achite pentru 2 zile de instruire în domeniul gestiunii afacerii până la 1000 de lei. Doar 5,7% dintre respondenți ar fi gata să achite până la 10 000 de lei. Din cei 14,7% respondenți care nu ar achita nimic pentru 2 zile de instruire se numără și cei care au menționat că prețul instruirilor pentru ei nu contează. Din observațiile cercetătorului, respondenții sunt gata să achite orice sumă rezonabilă pentru un curs de instruirii cu condiția ca aceste cursuri să aibă un impact semnificativ asupra dezvoltării afacerii și a abilităților practice ale întreprinzătorului.

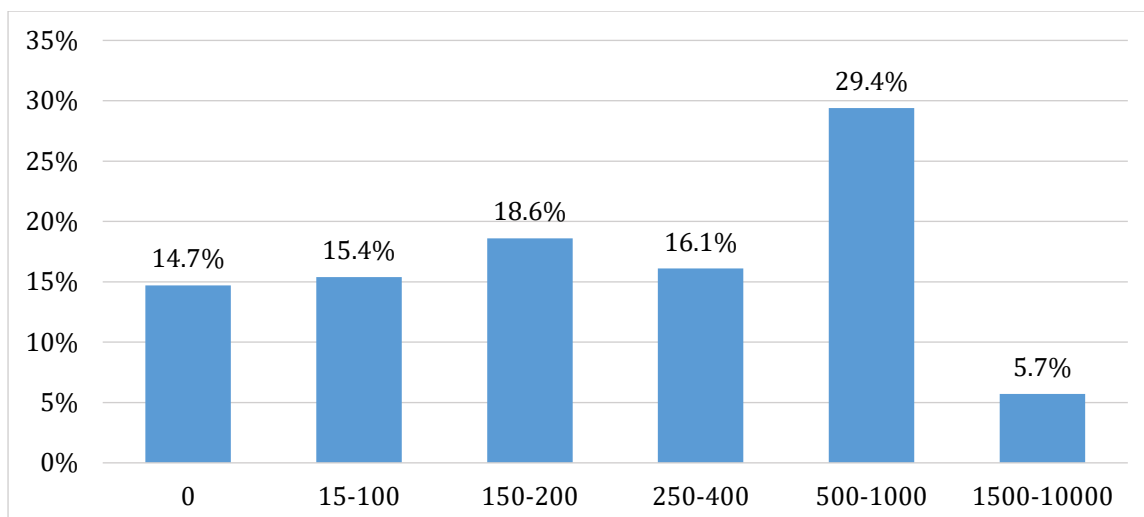

Figura 45: Dacă cursurile ar fi cu plată, ce sumă ați fi gata să achitați pentru 2 zile de instruire?

Antreprenorii ar prefera să participe la cursuri gratuite-4,3%, circa 3,9% dintre antreprenori sunt gata să plătească suma între 500-1000 lei și doar 1,1% dintre antreprenori sunt gata să achite suma între 1500-10000 lei.

Circa 10% din studenți sunt gata să achite instruirile pentru fiecare categorie de sume propuse. Angajații sunt gata să achite între 500-1000 de lei pentru 2 zile de cursuri în proporție de 9,3% iar suma de 150-200 de lei în proporție de 5,7%.

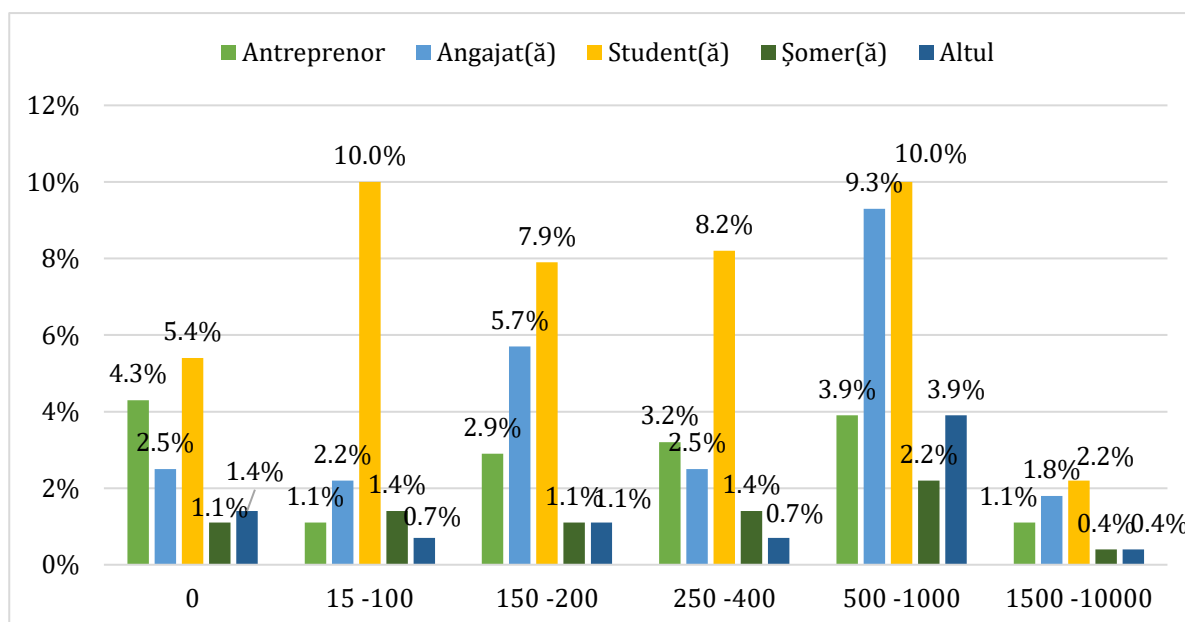

Figura 46: Ce sumă sunteți gata să achitați pentru 2 zile de instruire? : Repartizarea conform statutului ocupațional

Respondenții din zona UTAG sunt gata să ofere maxim 1000 de lei pentru 2 zile de instruire - 5,4%. Respondenții din zona de Sud sunt mai predispuși să ofere între 1500-10000 pentru instruire - 2,5%. Comparativ cu celelalte zone geografice respondenții din zona Centru optează în special pentru cursuri gratuite-8,6%, iar 12,9% sunt gata să achite suma de 500-1000. Respondenții din zona Nord sunt gata să achite pentru 2 zile de instruire suma variind de la 15 lei până la 1000.

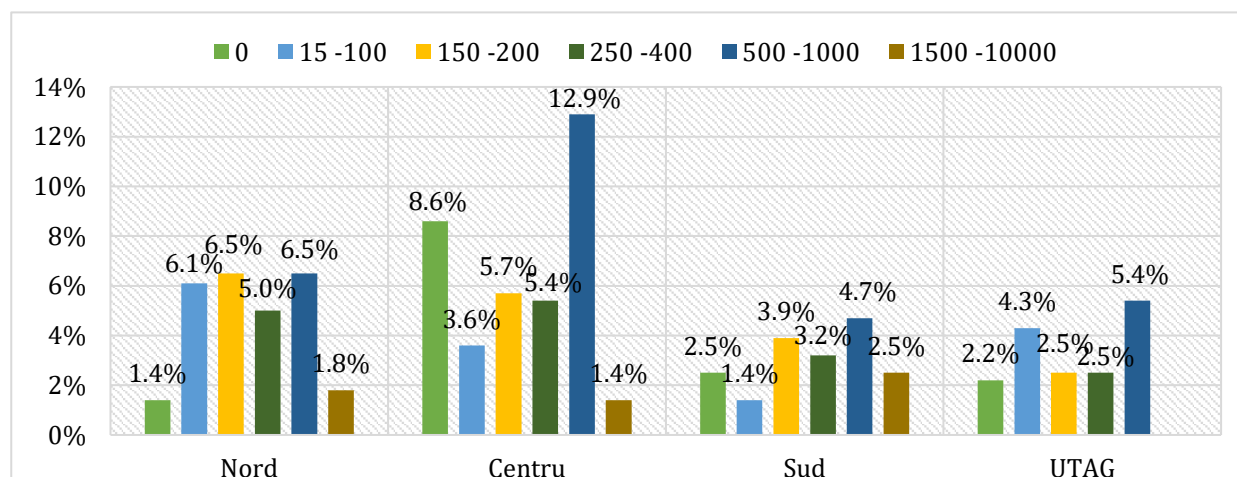
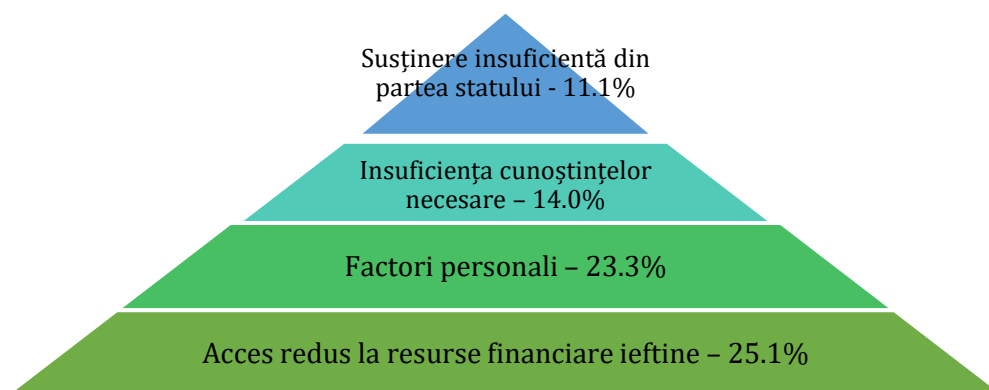

Figura 47: Ce sumă sunteți gata să achitați pentru 2 zile de instruire? : Repartizarea pe zone geografice

Pentru a identifica motivele lipsei inițiativei din partea tinerilor de a-și iniția o afacere am adresat respondenților o întrebare deschisă, iar din răspunsurile oferite de aceștia am elaborat câteva motive generale. Tinerii nu doresc să-și inițieze o afacere deoarece: primul motiv consistă în accesul redus la resurse financiare ieftine - 25,1%; al doilea motiv îl reprezintă insuficiența cunoștințelor necesare-13,6%, al treilea motiv îl constituie factorii personali-2,9%.

Astfel per ansamblu constatarea este că tinerii sunt predispuși să achite instruirile pentru a obține o valoare adăugată semnificativă necesară eficientizării activității întreprinderilor gestionate.

Un aspect important care ne-a interesat în realizarea acestui studiu a fost să înțelegem de ce tinerii nu doresc să inițieze o afacere, care ar fi principalele motive. Astfel în chestionar am solicitat respondenții să ne ofere răspuns la aceasta întrebare, prin marcarea a 4 motive de bază. Analiza răspunsurilor oferite de tineri, ne-a permis să identificăm câteva cauze majore precum:

Suntem de acord că motivele indicate de respondenți sunt foarte importante în special în contextul conștientizării acestora de către tineri. La fel de interesant este și motivul frica de eșec menționat în proporție mai mică de respondenți, ceea ce vine să confirme ipoteza că tinerii sunt mai predispuși spre asumare de riscuri datorită unui nivel mai mic de cunoștințe.

Bazându-ne pe experiența țărilor dezvoltate în suportul tinerilor antreprenori, accentul este pus pe dezvoltarea/formarea competențelor antreprenoriale care în final contribuie la depășirea/reducerea influenței altor motive legate de neinițierea afacerii, menționate de tineri.

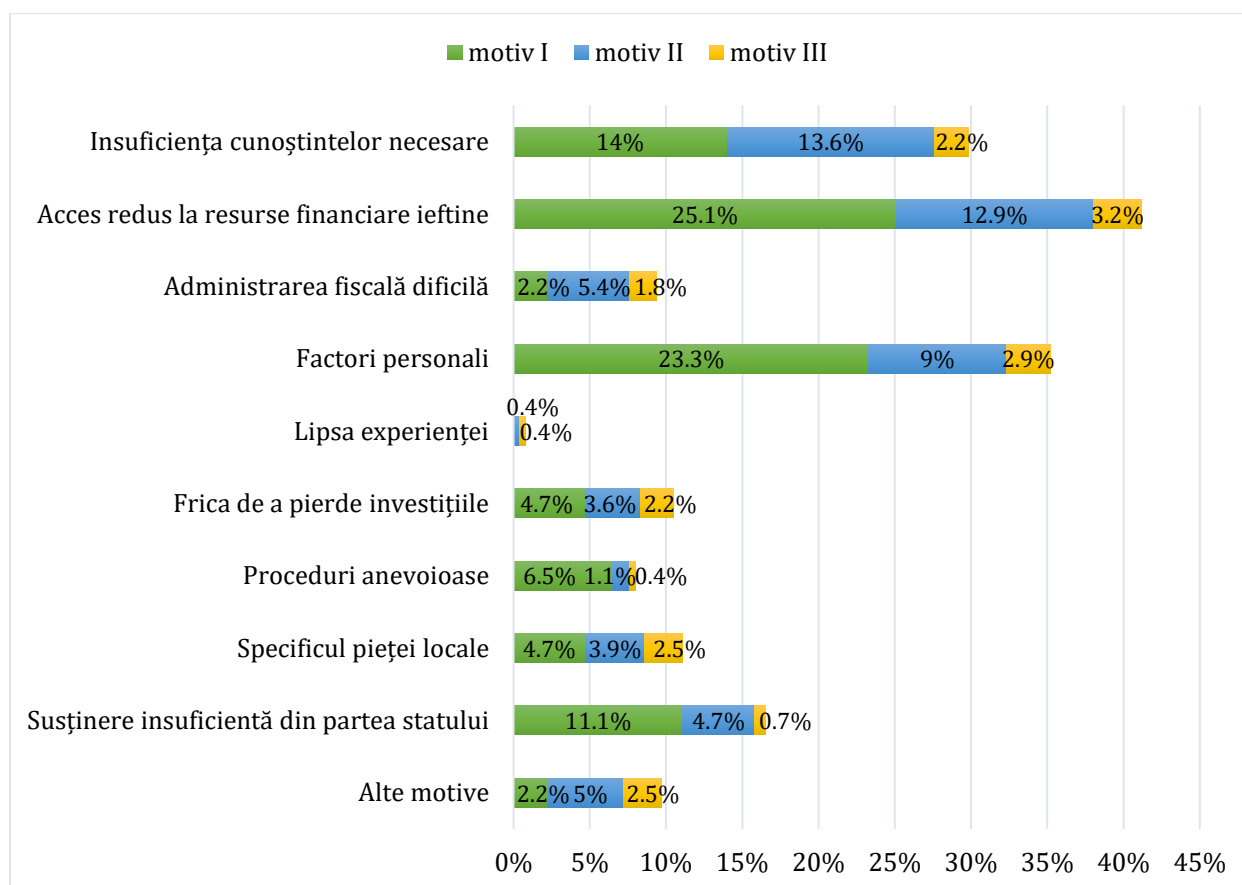
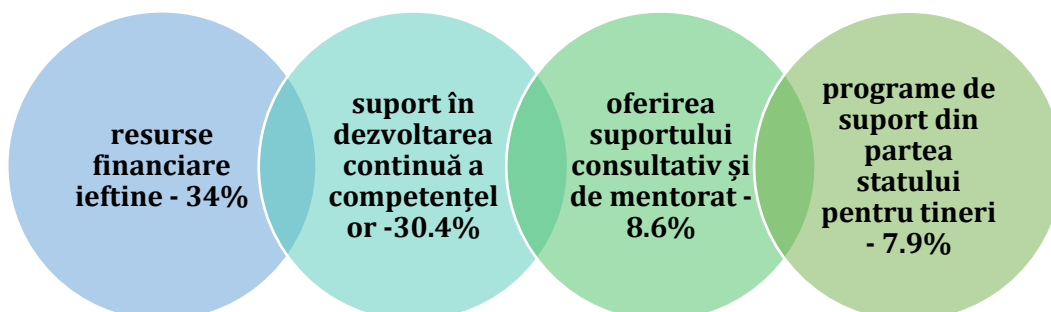

Figura 48: Motivele de ce tinerii NU doresc să-și inițieze o afacere.

Fiind identificate motivele ce împiedică tinerii să pornească pe calea activității de antreprenoriat, am solicitat să ne ofere și câteva soluții care ei le consideră a fi mai potrivite.

Astfel, după părerea respondenților, pentru a stimula tinerii să-și inițieze o afacere ar fi binevenit de a oferi un set de oportunități printre cele mai relevante fiind:

Concluzie

În urma frecventării cursurilor de instruire PNAET tinerii au simțit necesitatea de a primi o instruire continuă în domeniul gestiunii eficiente a afacerii. Astfel la întrebarea ***Dvs. aveți nevoie de cunoștințe suplimentare pentru gestiunea unei afaceri?*** 85% dintre respondenți au răspuns afirmativ. Celelalte 15% dintre respondenți au menționat că nu au nevoie de cunoștințe suplimentare, principalele cauze fiind: au de la cine învăța în mod practic, nu simt necesitatea și insuficiența resurselor financiare pentru achitarea cursurilor. Studenții în proporție mai mare au menționat că nu au nevoie de cunoștințe suplimentare în domeniul gestiunii eficiente a afacerii. Această categorie de respondenți fiind mai puțin predispusă să inițieze afaceri, scopul lor primordial fiind cel de a-și finaliza studiile.

Cele mai solicitate domenii în care respondenții au nevoie de cunoștințe suplimentare sunt: contabilitatea și administrarea fiscală; dezvoltarea personală (include cunoștințe specifice domeniilor de activitate a tinerilor) și optimizarea business proceselor. În urma analizei răspunsurilor oferite la această întrebare și a statutului ocupațional al respondenților am identificat că:

- Antreprenorii solicită mai multe informații în domeniile: contabilitatea și administrarea fiscală, promovare și vânzări, dezvoltare personală.
- Respondenții angajați și studenții au nevoie de cunoștințe în domeniile: contabilitatea și administrarea fiscală, dezvoltare personală, optimizarea business proceselor.
- Tinerii care la momentul realizării sondajului au menționat că sunt șomeri, la fel simt necesitatea de a acumula mai multe cunoștințe în următoarele domenii: contabilitatea și administrarea fiscală, promovare și vânzări, management financiar și dezvoltare personală.

Așadar observăm că indiferent de statutul lor ocupațional tinerii simt necesitatea de a-și aprofunda cunoștințele contabilitate și administrare fiscală, acest domeniu fiind unul esențial pentru gestiunea eficientă a unei afaceri.

Tinerii consideră că pentru o bună gestionare a afacerii este necesar de a fi oferită o instruire aprofundată în domeniul gestiunii eficiente a afacerii chiar în primele 6 luni de activitatea a unei întreprinderi. Astfel tânărul anteprenor este mai sigur că va avea pierderi și că va putea să rezolve mai ușor probele care ar putea să apară. În același timp acumulând din timp cunoștințe în domeniul gestiunii eficiente a afacerilor, tânărul anteprenor își va cunoaște drepturile, obligațiile și cum să relaționeze cu organele de control.

Dacă ar avea ocazia, mai mult de jumătate dintre respondenți ar mai participa la alte programe de instruire privind dezvoltarea abilităților antreprenoriale. În același timp respondenții sunt gata să participe la instruire contra cost. Astfel în cazul în care instruirile în domeniul administrării afacerii ar fi cu plată, suma optimă pentru 2 zile de instruire ar fi 500-1000 lei. Antreprenorii în general sunt dispuși să participe la instruire cu plată doar în cazul în care acestea ar avea un impact direct și pozitiv asupra activității lor. Studenții sunt gata să ofere atât sume mari 500-1000 cât și sume mai mici 15-100 lei, aceștia fiind încă depedenți de părinți din punct de vedere economic. Tinerii angajați au o stabilitate economică mai mare, fapt ce îi poate determina să ofere sume mai mari de la 150-200 lei până la 500-1000 lei. Tinerii șomeri de asemenea sunt dispuși să achite pentru instruire, 0,4% dintre aceștia fiind gata să ofere o sumă mai mare de 1000 de lei.

Lipsa unei educații antreprenoriale primare îi determină pe tineri să urmeze câteva etape înainte a se hotărî să inițieze o afacere. Astfel inițial tinerii tind să obțină studii superioare, fapt ce le asigură șanse mai mari de a se angaja în câmpul muncii, lucrând tinerii ajung să-și formeze anumite abilități practice în domeniul ales după care aceștia posibil ar putea să se gândească la inițierea unei afaceri. Aceste constatări le-am făcut datorită răspunsurilor oferite de respondenți la întrebarea: ***Cum considerați de ce tinerii din țară, NU doresc să-și inițieze o afacere?*** Așadar tinerii din RM nu doresc să-și inițieze o afacere deoarece au un acces redus la resurse financiare ieftine, insuficiența cunoștințelor necesare, susținerea insuficientă din partea statului și influența factorilor personali ca: frica de eșec, lenea, nu doresc, nu au idei de afaceri, e mult mai ușor de a lucra la un angajator, frica de sistem, intenționează să plece peste hotare etc.

Pentru a motiva tinerii din RM să-și inițieze o afacere, respondenții ne sugerează următoarele soluții: asigurarea accesului la resurse financiare ieftine, suport în dezvoltarea continuă a competențelor, oferirea suportului consultativ și de mentorat și nu în ultimul rând oferirea unor programe de suport din partea statului pentru tinerii antreprenori.

În concluzie putem spune că tinerii sunt mereu dispuși să învețe ceva nou, iar oferirea unei susțineri financiare și prezența unor programe de stat îi va determina să se încadreze mai rapid în activități de antreprenoriat.

Realizarea acestui studiu ne-a permis să facem următoarele concluzii:

- Pentru tineri acest program a fost de o importanță majoră, oferindu-le oportunitatea de a-și încerca puterile în domeniul antreprenoriatului;
- Componenta „Instruire antreprenorială” implementată de ODIMM a contribuit semnificativ la dezvoltarea competenței antreprenoriale în rândul tinerilor, care este una importantă pentru deprinderile de viață, conform evaluărilor Small Business Act;
- Pe parcursul implementării programului, de instruiți au beneficiat circa 5000 de tineri din toate raioanele țării, inclusiv 2223 de femei;
- Interes față de dezvoltarea cunoștințelor și competențelor în domeniul antreprenoriatului au manifestat nu doar tinerii care nu au afacere ci și cei care s-au lansat în business dar au simțit nevoia de dezvoltare în acest domeniu. Din numărul total al tinerilor instruiți circa 19% au fost tineri întreprinzători;
- Marea majoritatea tinerilor au apreciat foarte înalt cursurile de instruire oferite atât din punct de vedere al conținutului informațional cât și al metodelor avansate de predare și calității consultațiilor oferite;
- Pentru tinerii care nu au afacere instruirile le-au oferit oportunitatea de a înțelege mai bine ce reprezintă o activitate de antreprenoriat și de a se determina cu viitoarea alegere în carieră;
- Pentru majoritatea tinerilor care nu au o afacere (sunt studenți) au menționat un set de temeri comune precum: lipsa de cunoștințe, frica de eșec și lipsa resurselor financiare;
- Totuși tinerii instruiți sunt predispuși să inițieze o afacere preponderent într-o perspectivă de 24 de luni, indicând așa motive precum: necesitatea acumulării de cunoștințe și experiență, nu sunt decizi cu idea de afacere, nu au acumulat resurse financiare suficiente;
- Participarea la instruiți a servit drept imbold și motivație pentru unii tineri care imediat după instruiți sau și în timpul lor au inițiat afacerea;
- Doar 7% dintre respondenții care au o afacere susțin că și-au înființat/dezvoltat afacerea beneficiind de finanțarea oferită de programul PNAET. Respectiv celelalte 93% dintre respondenții care dețin o afacere (cele 22.2%) au aplicat doar la componenta I „Instruirea antreprenorială” a programului PNAET.

În baza rezultatelor programului cât și a sugestiilor oferite de către tinerii participanți la componenta I “Instruire antreprenorială”, venim cu următoarele recomandări:

- Întru gestiunea eficientă a programului și monitorizarea impactului acestuia asupra grupului țintă dar și a mediului socio-economic se recomandă desemnarea unei organizații care va implementa integral toate componentele acestuia;
- Instruirile ar fi bine să fie organizate modular cu o pauză de câteva zile sau o săptămână și cu îmbinarea diferitor forme de instruire (față în față și la distanță);
- Pe parcursul instruirilor să fie oferite sarcini practice pe care tinerii le vor realiza în perioada între instruirii;
- La înregistrare la instruire tinerilor să le se aplice un mic test pentru a identifica nivelul de cunoaștere a domeniului de antreprenariat;
- Crearea unei baze de date a beneficiarilor programului și organizarea de evenimente tematice pentru ei;
- Realizarea variatelor activități de promovare a bunelor exemple de inițiere sau de realizare în carieră a beneficiarilor programului.

Figura 1: Evoluția instruirilor în cadrul programului PNAET

Figura 2: Evoluția numărului de consultații

Figura 3: Evoluția instruirilor în cadrul programului PNAET

Figura 4: Numărul total de persoane instruite PNAET: Repartizate pe ani și zone geografice

Figura 5: Repartizarea pe ani și zone geografice a respondenților

Figura 6: Repartizarea pe ani a respondenților după anul participării la program

Figura 7: Până la instruirea PNAET, ați mai participat la alte instruiți similare?

Figura 8: Din care sursă ați aflat despre Programul PNAET?

Figura 9: Principalele 3 motive de înscriere la componenta I a programului PNAET

Figura 10: Opinii privind gradul de îmbunătățire a competențelor participanților la instruirile din cadrul programului PNAET

Figura 11: Opinii privind gradul de îmbunătățire a competențelor participanților la instruirile din cadrul programului PNAET: Repartizare pe statut ocupațional

Figura 12: Nivelul de mulțumire privind prestația formatorilor din cadrul programului

Figura 13: Evaluarea utilității cunoștințelor obținute în cadrul instruirilor pentru activitatea respondenților

Figură 14: Evaluarea utilității cunoștințelor obținute în cadrul instruirilor pentru activitatea studenților și antreprenorilor

Figura 15: Evaluarea utilității cunoștințelor obținute în cadrul instruirilor pentru activitatea persoanelor angajate și șomeri

Figura 16: Identificarea utilității cunoștințelor obținute în cadrul instruirilor PNAET

Figura 27: Identificarea volumului de cunoștințe și abilități practice formate în cadrul cursurilor PNAET

Figura 18: Dvs. Aveți o afacere la moment?

Figura 19: Dvs. aveți o afacere la moment?; Repartizare după statut ocupațional

Figura 20: Dvs. v-ați înființat/dezvoltat afacerea beneficiind de finanțarea oferită de programul PNAET?

Figura 21: În ce an a fost înființată întreprinderea Dvs.?

Figura 22: Anul fondării afacerilor și perioada de înființare a acestora

Figura 23: Formele organizatorico-juridice ale întreprinderilor respondenților

Figura 24: Amplasarea întreprinderilor pe medii

Figura 25: Zona NORD: Formele organizatorico-juridice

Figura 26: Zona CENTRU: Formele organizatorico-juridice

Figura 27: Zona SUD: Formele organizatorico-juridice

Figura 28: Zona UTAG: Formele organizatorico-juridice

Figura 29: Numărul IMM în profil teritorial

Figura 30: Numărul mediu de angajați pe tip de companie, 2016

Figura 31: Numărul de angajați în întreprinderile gestionate de tinerii antreprenori

Figura 32: Numărul de angajați în întreprinderi cu diferite forme organizatorico-juridice

Figura 33: Ce funcție dețineți la moment în cadrul întreprinderii?

Figura 34: Funcția deținută de tânărul antreprenor în cadrul întreprinderii sale

Figura 35: Care este domeniul de activitate a întreprinderii Dvs.?

Figura 36: Repartizarea întreprinderilor cu diferite forme organizatorico-juridice pe domenii de activitate

Figura 37: Cum considerați, aveți nevoie de cunoștințe suplimentare pentru gestiunea unei afaceri?

Figura 38: Cauzele de ce tinerii consideră că nu au nevoie de cunoștințe suplimentare

Figura 39: Aveți nevoie de cunoștințe suplimentare?

Figura 40: În ce domeniu ați avea nevoie de cunoștințe suplimentare?

Figura 41: În ce domeniu ați avea nevoie de cunoștințe suplimentare?

Figura 42: În ce perioadă de timp după lansarea unei afaceri considerați că ar fi necesară o instruire mai aprofundată în domeniul gestiunii eficiente a afacerii?

Figura 43: Opinia respondenților cu diferit statut occupational vizavi de perioada de timp după lansarea afacerii în care se necesită a oferi o instruire mai aprofundată în domeniul gestiunii eficiente a afacerii.

Figura 44: Dacă ați mai avea ocazia, ați mai participa la alte programe de instruire privind dezvoltarea abilităților antreprenoriale?

Figura 45: Dacă cursurile ar fi cu plată, ce sumă ați fi gata să achitați pentru 2 zile de instruire?

Figura 46: Ce sumă sunteți gata să achitați pentru 2 zile de instruire? : Repartizarea conform statutului ocupațional

Figura 47: Ce sumă sunteți gata să achitați pentru 2 zile de instruire? : Repartizarea pe zone geografice

Figura 48: Motivele de ce tinerii NU doresc să-și inițieze o afacere.

		Procente
Perioada de înființare a afacerii	Înainte de participarea la programul PNAET	73%
	În timpul cursului de instruire PNAET	2%
	După finalizarea programului de instruire PNAET	25%
Forma organizatorico-juridică	Întreprindere individuală	13%
	Gospodărie țărănească	23%
	Societate cu răspundere limitată	46%
	Altă formă	18%
Numărul de angajați	1	31%
	2	21.3%
	3	18%
	4 - 10	21.2%
	14	1.6%
	25	1.6%
	NȘ/NR	4.9%
Funcția deținută în cadrul întreprinderii	Fondator	31%
	Administrator	51%
	Angajat	13%
	Alta	5%
Anul de înființare a afacerii	până în 2014	38%
	2014	15%
	2015	15%
	2016	13%
	2017	16%
	NȘ/NR	3%
	Total	100%

Tabel 1. Date statistice privind activitatea tinerilor antreprenori

ANEXA 2

EVALUAREA GRADULUI DE SATISFACȚIE A TINERILOR PARTICIPANȚI LA COMPONENTA I „INSTRUIRE ANTREPRENORIALĂ”, ÎN CADRUL PROGRAMULUI NAȚIONAL DE ABILITATE ECONOMICĂ A TINERILOR (PNAET)

Organizația pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii (ODIMM) realizează la moment un sondaj de opinie cu participanții din cadrul Programului Național de Abilitate Economică a Tinerilor (PNAET). Dorim să vă mulțumim pentru participarea la instruirile realizate în cadrul acestui program și să vă rugăm să răspundeți la câteva întrebări cu privire la impactul și utilitatea programului pentru Dvs.

Vă garantăm faptul că răspunsurile Dvs. sunt strict confidențiale. Dorim să vă asigurăm că opinia Dvs. este deosebit de importantă pentru noi, oricare ar fi aceasta.

Date Generale

1. Genul 2. Vârsta _____

Masculin	☐
Feminin	☐

3. Care este statutul Dvs. ocupațional la moment?

Antreprenor	☐
Angajat(ă)	☐
Student(ă)	☐
Șomer(ă)	☐
Concediu de maternitate	☐
Altul	☐

4. Nivelul de studii?

Primare, gimnaziale sau liceale	☐
Școala profesională	☐
Medii de specialitate (colegiu)	☐
Superioare	☐
Postuniversitare	☐

5. Din ce localitate sunteți?

6. În ce an Dvs. ați frecventat instruirile din cadrul programului PNAET? _____

7. Până la instruirea PNAET, ați mai participat la alte instruirii similare?

☐ DA

☐ NU

8. Din care sursă ați aflat despre Programul PNAET?

Site-ul ODIMM	☐	Organizatori	☐	Centru raional	☐
Ziar	☐	Instituție de Stat	☐	Unitate de învățământ	☐
Radio	☐	Prieteni	☐	Alte surse	☐

9. Care a fost motivul pentru înscrierea la acest program de instruire?

(indicați maximum 3 răspunsuri)

Solicitarea din partea organizatorilor	☐
Dorința de a iniția propria afacere	☐
Dezvoltarea noilor competențe și aptitudini antreprenoriale în vederea administrării eficiente a activității antreprenoriale	☐
Împrospătarea cunoștințelor din acest domeniu	☐
Asigurarea continuității dezvoltării mele profesionale	☐
Interes personal în acest subiect	☐
Ocazia de a face schimb de cunoștințe și experiențe cu alți tineri	☐
Din curiozitate	☐
Altele	☐

Evaluare

10. În ce măsură, considerați că, participarea la instruirile din cadrul Programului PNAET a contribuit la îmbunătățirea competențelor Dvs.?

Foarte mare	Mare	Mică	Foarte mică
☐	☐	☐	☐

11. Cât de mulțumit sunteți de prestația formatorilor din cadrul programului:

	Foarte mulțumit	Mulțumit	Nu prea mulțumit	Foarte Nemulțumit	NȘ/NR
Modul de predare	☐	☐	☐	☐	☐
Cunoașterea subiectului	☐	☐	☐	☐	☐
Atenția la detalii	☐	☐	☐	☐	☐
Receptivitatea la solicitări	☐	☐	☐	☐	☐
Calitatea materialelor de informare oferite	☐	☐	☐	☐	☐
Promptitudine în oferirea răspunsurilor	☐	☐	☐	☐	☐

12. Indicați măsura în care cunoștințele obținute în cadrul instruirilor v-au fost utile în activitatea Dvs. practică?

0%	10%	20%	30%	40%	50%	60%	70%	80%	90%	100%	NȘ/NR
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

13. Cunoștințele obținute la instruirile PNAET v-au ajutat la: (un singur răspuns)

a. Inițierea propriei afaceri	☐
b. Dezvoltarea afacerii părinților	☐
c. Accesarea unui credit	☐
d. Înțelegerea aspectelor de management	☐
e. Dezvoltarea aptitudinilor de elaborare a unui plan de afaceri	☐
f. Gestiunea mai eficientă a afacerii	☐
g. Stabilirea relațiilor cu potențialii parteneri	☐
h. Nu mi-au folosit la nimic	☐

14. Indicați vă rog, pentru fiecare modul, ce utilizați în activitatea Dvs. : cunoștințele obținute sau abilitățile practice formate în cadrul instruirilor?

	Cunoștințe	Abilități practice
Înregistrarea afacerii și legislația în domeniu	☐	☐
Planificarea afacerii	☐	☐
Managementul financiar	☐	☐
Contabilitate	☐	☐
Managementul resurselor umane	☐	☐
Marketing și vânzări	☐	☐

Opinii

15. Cum considerați, aveți nevoie de cunoștințe suplimentare pentru gestiunea unei afaceri?

☐ DA

☐ NU

15 a. Dacă DA. În ce domeniu ați avea nevoie de cunoștințe suplimentare?

15 b. Dacă NU. De ce considerați așa? Care ar fi motivele?

Lipsa temelor interesate/necesare	☐
Lipsa specialiștilor în domeniu	☐
Insuficiența resurselor financiare pentru achitarea instruirilor	☐
Nu simt necesitatea	☐
Am de la cine învăța în mod practic	☐
Altceva	☐

16. În opinia Dvs. în ce perioadă de timp după lansarea unei afaceri considerați că ar fi necesară o instruire mai aprofundată în domeniul gestiunii eficiente a afacerii?

În primele 6 luni de activitate	☐
După 6-9 luni de activitate	☐
După 9-12 luni de activitate	☐
Peste 12 luni de activitate	☐

17. Dacă ați mai avea ocazia, ați mai participa la alte programe de instruire privind dezvoltarea abilităților antreprenoriale?

Cu siguranță aș participa	☐
Probabil aș participa	☐
Probabil că nu voi participa	☐
Cu siguranță că nu voi participa	☐

18. Dacă cursurile ar fi cu plată, ce sumă ați fi gata să achitați pentru 2 zile de instruire?

19. Cum considerați de ce tinerii din țară, NU doresc să-și inițieze o afacere?

Care ar fi motivele?

20. După părerea Dvs. ce servicii și instrumente de suport sunt necesare a fi oferite pentru stimularea inițierii afacerilor de către tineri?

Activitatea de antreprenor

21. Dvs. aveți o afacere la moment?

☐ DA

☐ NU

22. Dacă NU. Din ce cauză nu ați înființat o afacere? (sfârșitul chestionarului)

Dacă sunteți antreprenor răspundeți la întrebările de mai jos

23. Care dintre următoarele situații vi se potrivește?

Am inițiat afacerea proprie	☐
Am preluat afacerea părinților	☐
Lucrez în afacerea părinților ca angajat	☐
Activez ca angajat în altă companie	☐
Altceva	☐

24. În ce perioadă a fost înființată afacerea?

Înainte de participarea la programul PNAET	☐
În timpul cursului de instruire PNAET	☐
După finalizarea programului de instruire PNAET	☐

25. Dvs. v-ați înființat/dezvoltat afacerea beneficiind de finanțarea oferită de programul PNAET?

☐ DA

☐ NU

26. Anul fondării? _____

27. Care este forma organizatorico-juridică a afacerii Dvs.?

Întreprindere individuală	☐	Societate cu răspundere limitată	☐
Gospodărie țărănească	☐	Societate pe acțiuni	☐
Societate în nume colectiv	☐	Altă formă	☐

28. Numărul de angajați? _____

29. Ce funcție dețineți la moment în cadrul întreprinderii?

Fondator	☐	Angajat	☐
Administrator	☐	Alta _____	☐
Manager	☐		

30. Care este domeniul Dvs. de activitate? _____

Agricultură, silvicultură și pescuit	☐
Industrie prelucrătoare	☐
Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze apă caldă și aer condiționat	☐
Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	☐
Construcții	☐
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; repararea autovehiculelor, motocicletelor, a bunurilor casnice și personale	☐
Transport și depozitare	☐
Activități de cazare și alimentație publică	☐
Informații și comunicații	☐
Tranzacții imobiliare	☐
Activități profesionale, științifice și tehnice	☐
Prestări servicii	☐
Alte activități	☐